

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN
SURAT.

Manuscripts Library

S.D.P.B.

Coll. No. 138.

Title KARMA SAMUCCA YAGRANTHA.

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN, SURAT

Shastri Dinmanishankar Pustak-Bhandara

No. : 138 Subject : Jhama's story
Title : Tyerty, vidhane buddhi chand/03
karnasama'kasa grantu
Author : — Scribe : vibhakar D. V. V.
Date of the work : — Date of the Ms. : V-S. 1907
Place of the work : — Place of the Ms. : Surat
Size : 4.11 by 4.11 (11x11) Extent : Fol 80, 110, 44 to 54
are missing
Language : Sanskrit Script : Devanagari
Remarks : incomplete. Fol. 49 to 54 missing. 1st of
different size and different hand written. See Vol 24.

१ अत्रिषेकादिमांगल्यं नार्यासु त्रस्त्या न्वितस्य व। प्रणीतानां विमोकादिशांत्यं तावत्कुशं
डिका। विसर्जनं ग्रहादीनां पदार्थानामयं क्रमः। स्थानगोत्रमविज्ञाय होमं यः कुर्यात् तद्धि
जः। न तत्फलमवाप्नोति नेव नुर्थं तितयदाः। अकेजितः कलिं गेषु यामुनेषु च वरमाः। अं
गारकस्तथा वंथां बुधेयं कोशले स्मृतः। शुक्रो नो जकेटे जातः पश्चाद्देशे हृदस्पतिः। शाने
स्वरस्तु सोराष्ट्रे राहुर्बबरिकेतथा। पर्वतपर्वतविवजाताः सर्वत्र केतवः। काश्यपसगात्र
मादित्याय। आंगिरसगोत्रं हृदस्पतये। कौरव्यसगोत्रं शुक्राय। काश्यपसगोत्रं शनिश्चरा
य। मिनिर्गात्रं राहावापेठीनसिगात्रं केतुश्च। १॥ गुरुर्दिजिश्च नृगुनं दनश्च कत्रश्च स

अधिरणी सुतश्चाविश्यः राशं कः राशिं नंदनश्चापाम्भश्च शगगानवरामताः। आ
 दित्यस्य विशाखे उवंदं सौवचरुतिकाः। पूर्वाषाढाहमिजस्य धनिष्ठैकबुधस्य वागुरो
 त्रफलं न्यौ शुक्रस्य पुष्यनक्षत्रं। राशिश्च राहिलो जेराहो नरणि रुचात। कुरु अथ तथा
 शेषानक्षत्राणि स्मृतानि दि॥ सप्तम्यां नास्करो जातोऽष्टम्यां नास्कर नंदनः। नवम्यां नागवो
 जाता दशम्यां मंगलस्तथा। एकादश्यां गुरुजाति द्वादश्यां बुधस्तथा। सोमः शुक्लवर्तुर्द
 श्यां राहुजातिस्तु पूर्णिमां॥ यावद्द्वंद्वं न पर्यंति तावज्जातास्तु केतवः। आदित्येऽपि
 नामपि गलः सोम उच्यते। धूमकेतुस्तथानौ मोज उरानि बुधस्तुतः। गुरोर्विवशिखीनाम २

शुक्रितवतिहाटकः। शानेश्वरे महातेजाराहुः। कुरु कुरुतानः॥ ३॥ अथविधिः॥ मंडपः पो
 लनास्तंभः। ऊंडं वदुर्दस्तां विशालं सर्वतः। अंगुल १२ उच्यते। एवंविधं कर्तव्यं। ततो वराणं
 आचार्यं प्रदाणं ब्राह्मणाः २ जापकः १ तस्य प्रकारः। उदङ्मुखो यजमान उपविशति। आ
 चार्यः पूर्वान्निमुखः। तत्र यजमानः प्रयोगं पठेत्। अथ श्रीब्रह्मणो द्वितीयप्रहरार्धे श्रीश्वेतवारा
 हकल्पे विवस्वतमन्त्रंतरे अष्टविंशतितमकलियुगप्रथमविनागेश्वरमन्त्रपवित्रमार्कस
 मयातीतसंवत्सराणां यथासंख्यानुक्तकाले सति श्रीशालिवाहनराके श्रीविष्णोर्विद्यावता
 रश्च मुनान्संवत्सरे अमुकाय नगते सवितरि अमुककाले महामंगल्यप्रदे अमुकमास

पक्षेतिथौ वासरे नक्षत्रे योगे करणे अमुक स्ते वं डे अमुक स्ते सवितरि अमुक स्ते देवगुरोरो
 पे पुत्रहे सुयथा स्थानस्थित सुमस्तु एवं गुणविशिष्टेषु एते काले देशे च जंबूद्वीपे नारतवर्षे
 कुमारिका क्षेत्रांतरवर्तिनि श्रीसोमेश्वरक्षेत्रे आयवितर्तितगतिब्रह्मावर्तिकादेशे तपत्याः दक्षि
 णो तटे अस्मिन् सकलकल्याणवति मंडपायतने देवब्राह्मणानां सन्निधौ एवं गुणविशिष्टेषु ए
 काले देशे वा सुतस्य विवाहोऽस्य कर्मप्रारंभनिमित्तं सर्वानिष्टपरिहारार्थं सर्वकामसमृद्धयर्थं
 वंदुरितापशान्त्यर्थं अविघ्नेन कर्मणां सिद्ध्यर्थं वा गणेशां विक्रयोऽप्रीत्यर्थं आदित्यादि नवग्रहा
 णां प्रीत्यर्थं आदित्यादि नवग्रहाणां मानुजलाभं नवग्रहाणां तिक कर्मणि रुच्ये दहते आचार्य ३

एतत्तत्पाद्यं एषकोऽर्थः पूजा स्वस्ति न इं शेरुक् पादप्रक्षालनं आचमनं एवं सार्धं वा
 जुर्वदमूर्ते एतत्तत्पाद्यं इत्यादि ततः आत्मपादप्रक्षालनं आचमनं कुंडाग्रे आचार्यः पूजा
 निमुखः उपविशेत् ॥ यजमान उत गतिमुखः आचमनं प्राणायामः कुचति ॥ पुनराचमनं
 श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पवित्रः पवित्रो वा ॥ विः ॥ इदं विष्णुः ॥ सप्तधा धमः नमः स्वाहा ये
 ० ३ स्य शास्त्रि ॥ वरणश्राद्धोपहराणां पवित्रतास्तु ॥ तूरादिः उपास्मि ० धु ॥ अत्राद्यमासे पक्षे
 तिथौ दिने यथा वर्तमान नक्षत्रयोगकरणपर्वमस्तु तस्य समवाये एवं गुणविशिष्टायां पुण्य
 तिथौ सुतस्य विवाहोऽर्थवानवग्रहाणां तिक कर्मणि आचार्यप्रमुखानां रुचिर्जापकानां

वरणमदंकरिथे॥ ऊरुवेतिब्राह्मणः॥ ततोयजमानश्चक्षतानृहीत्वा आचार्यस्य दक्षि
 णे जानो अन्वारं नः कर्तव्यः॥ अनेन प्रकारेण॥ अमुकसागात्र अमुका अमुकशर्मन्धे
 न्वाद्यक्तदक्षिणेन सार्वकामिकेन स्थालीपाकेनाहं यक्ष्ये तत्र चामाचार्यं वृणे॥ वृते स्मि॥
 इत्याचार्यः कथयति॥ युष्मानुरुविज्ञापकान् वृणे॥ वृतास्मः इति ते कथयंति॥ अत्र वंदनादि
 ब्रूजा ब्राह्मणानां॥ यथा दत्तं गंधार्चनं आचार्यप्रमुखं रुरुविज्ञापकेभ्योऽहं संप्रददे॥ इमा
 नि अर्चिता निज्योतीषि अर्चनविधेः परिपूर्णतास्तु॥ आवमनं॥ हूरादिः॥ अहं नमी० हरी॥
 यथादास्यमानानि वृत्तिपर्यंतानि नो जनानि आचार्यप्रमुखेभ्योरुरुविज्ञः संप्रददे॥ पुण्या

हं दीर्घमा० शि० सो० अ० दी० पु० वृ० ध० इ० अ० यत्० हि० तु॥ अस्य रुरुविज्ञापकवरणक
 र्मणः प्रतिष्ठा मिथ्यार्थं हिरण्यद० वं आचार्य० दे॥ जलं जले॥ योयस्य विनागः सः प्रसिद्ध
 तां॥ दक्षिणाः पां वित्यादि॥ आदित्याद्याः ग्रहाः प्रीयतां॥ प्रजापतिः प्रीयतां॥ स्थावर० ज० उ
 त्तरे० स्तु॥ अनिवादयामि॥ सहसर्वैः पुण्याहकालो वाच्यतां॥ पुण्याहं नवं तो ब्रुवंतु॥ ३ कल्या
 णं नवं तो० ३ रुद्धिं न० ३ स्वस्ति न० ३ अस्य रुरुविज्ञापकवरणकर्मणो यन्मूनातिरिक्तं० स्तु
 गृहे० उ० मस्तु॥ यजमानस्य सांगल्यकरणं॥ आशीवदिश्वा एं॥ शबर्हिः सीदतु पिबतामि
 ला वृहस्पतिः साम निरुक्ता अर्चतु॥ मुप्रकेतं जीवसे मन्मधी महिते देवानामवो अद्यावृण

महे॥१॥उपक्रमे सुहवं मारुतं गणं पावकं मृच्छं सरद्या यशं तुवं। रायस्योषं सोऽश्वसायधी
 महितद्वानामवा अद्यावृणीमहे॥२॥येष्ठा मनोयज्ञियास्तेष्टुणो तनतदो देवा इमहेत
 दधमतन। जेत्रं कतुं रयिमधी खद्यस्तदेवानामवो अद्यावृणीमहे॥३॥महदद्यमहता
 मावृणीमहे वो देवानां वृहता मनवणां। यथा वसुवीरजा तं निशामहेत देवानामवो अद्यावृ
 णीमहे॥४॥यजस्व वीरप्रविहिमनाय तोतर्ह मनः कृणुष्व वृत्रह्येहि विष्णुष्व सुत गोय
 थास सिब्रह्मणस्य तख आवृणीमहे॥५॥नालिकेरं गुहीवा। अस्य यागस्य निष्पत्त्ये नवं
 तान्यर्थिता मया। सुप्रसार्दप्रकर्तृद्यं शान्तिकं विधिपूर्वकं॥ इति रुक्मिवरणं॥ इति वरणं ५

इ॥ ततः कुत्रांडी॥ आवमनं प्राणायामः॥ स्वस्त्ययनं पंचा। ह्रस्वसंस्काराग्निं प्राणायामि
 परिसमूहं। आषाढकं। ब्रह्मासनं। प्रणीतासनं। आत्मासनं। अग्नेर्दक्षिणा। ताब्रह्म
 स्थापनं। तूर्तुवः स्वरिति पुष्पैरर्चनं। उत्तरतः प्रणीता प्रणायनं। कोवः प्रणीतिदक्षि
 णं जान्वाद्यस्तरणं। प्रादेशेन मापयित्वा कुशेऽश्विनतिपवित्रेऽस्य इति पवित्रेऽस्य दनं वेष्ट
 द्यामित्यनुदणं। कुशतरुणाभ्यां प्रदक्षिणमग्निं त्रिःपर्युक्ष्य। महीनां पयोसीत्याज्यं स्थावी
 मादाय। इषेवा इत्यधिश्रित्या। स्रवः प्रतपनं। प्रोक्षणं। संमार्जनं। प्रोक्षणं। पुनः प्रतपनं।
 प्रोक्षणं। स्रवममार्गप्रतपनं। प्रोक्षणं। मेक्षणास्य स्रवत्। ऊर्जेत्वा। उदगुक्षस्य। स्रवेऽद

कंठवा॥ सवित्रं प्रसवतु नमः छिदेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिनिः॥ आज्यसंस्का
 रः॥ सवित्रं वः॥ उदकसंस्कारः॥ हविर्ग्रहणं॥ आदित्यसोमांगारकबुधबृहस्पतिशुक्रशनिश्च
 राङ्गाकठयो जुष्टं गृह्णामि॥ चतुर्थं हस्ती॥ आदित्यादिनवग्रहेत्यो जुष्टमासादयामि॥ आ
 दित्यादिकेन पर्वतित्यो जुष्टं प्रोक्षामि॥ सपवित्रेण उदकेन प्रोक्षणं॥ समिदादिकं प्रोक्ष्य॥
 त्रिषोदकं प्रणीता सुमुक्ता विः प्रक्षालनमधि श्रयणं॥ ग्रहादिस्थापनं॥ सूर्यः सोमो मदी
 पुत्रः सोमपुत्रो बृहस्पतिः॥ शुक्रः शनिश्च राङ्गाः कठयो त्रयः॥ स्मृताः॥ इति याज्ञवल्क्यः॥
 इत्युक्तं॥ इत्युक्तं मंडलमादित्याय॥ चतुरस्रं सोमाय॥ त्रिकोणं मंगारकाय॥ बाणकारं बुधाय॥

यं चितुरस्रं बृहस्पतये॥ पंचकोणं शुक्राय॥ धनुः शनिश्च राया॥ सूर्यपकारं राहवे॥ धनाका
 रं केतवे॥ ताम्रकातस्याटिकात् रक्तचंदनात् स्वर्णकावुनि॥ रजतादायसः॥ सीसाकारं स्या
 त्कार्यग्रहान्क्रमात्॥ स्ववर्णैर्विपिटैस्ते रक्षागंधैर्मंडलाकषु वा॥ इति याज्ञवल्क्यः॥ द्वादशां
 गुलं लिखे सूर्यं सोमं च द्विगुणं लिखेत्॥ चतुरंगुलं लिखेद्भौमं बुधं च चतुरंगुलं॥ गुरुं पडंगु
 लं॥ वेवल्लिखेद्भुक्कं नवांगुलं॥ चतुरंगुलं लिखेत्सौरिं सोमादद्युंगुलाधिकं लिखेत्शुक्रं त
 ततः॥ कठं मध्यर्धगुलमवव॥ मध्ये तु नास्करं विद्या कृत्रिनं पूर्वदक्षिणे॥ दक्षिणे लोहि
 तं विद्या बुधं पूर्वोत्तरेण तु॥ उत्तरे तु गुरुं विद्या तूष्णीं वतु नार्गवं॥ पश्चिमं तु शनिं विद्या श

ऊंदकिणपश्चिमे। पश्चिमोत्तरतः केतुस्थापयेद्युक्ततंदुलिः। शुक्राकौ प्राङ्मुखोऽहो योगुरु
 मोम्याबुद्धस्त्वो। प्रत्यङ्मुखानिः सोमः राधादकिणतो मुखः॥ अग्निरपो धरा विष्णु
 रिं इंद्राण्यो प्रजापतिः। सार्वराज्ञी तथा ब्रह्मा यक्षाणां देवताः स्मृताः। ईश्वरो मे तथा स्कंद
 स्तथानारायणः स्मृतः। ब्रह्माशक्रो यमः कालश्चित्रश्चेत्यधिदेवताः। अग्निर्दक्षिणतः सूर्यार्धं
 तुरुत्तरात्तारवेः। आपउत्तरतः सोमाऽमादक्षिणतस्तथा। नूभिः पश्चिमतो नौमस्कंदो दक्षि
 णतः स्मृतः। विष्णुः प्राच्यां बुधस्तथाऽथः पश्चान्नारायणः स्मृतः। ईशः पश्चाद्गुरोः शिवब्रह्मा स्था
 थोथपूर्वतः। इंद्राणी पश्चिमे शुक्रात्प्राच्यामिंद्रस्तथैव वा। प्रजापतिर्निर्ऋत उराहोः कालो

पराजितः। कतोरग्नेयता ब्रह्मा वित्रगुप्तस्तु निर्ऋतः। दिक्पादिभ्युप्रदक्षिणं पूर्वादिक्रमे
 ण स्थाप्याः॥ नवमो पराजितायां। पृथिवी पश्चिमायां दिशि। लोकपालाः सूर्यादुत्तरतः रात्रि
 श्वरादीनां केतुः। तोरग्नेयेऽदित्याद्यायद्ये गणपतिः। गणपत इरुत्तरतो दुर्गा गणपतेः पू
 र्वतः क्षेत्रस्थपतिः। गणपत निर्ऋतवास्तोष्पतिः। दुर्गायाः उत्तरतो मरुतः। यक्ष मंडलस्येशान
 कोणात्प्रदक्षिणं रुद्रिकादिनक्षत्राणां सप्तसप्तदशवता स्थाप्याः॥ प्रतिदिशं। ततः आवायेयि
 ह पीठादीशान्यामकालबुधं जलपूर्णं रुद्रकलशं स्थापयेत्। तदिधिः। स्योनां पृथिवी नवा
 इत्यनेन नृः प्रार्थना। अनिकंदकलशं० पा। इत्यनेन कलशं स्थापनं॥ नृः पुनः स्वः इत्यनेन रुद्र

कहरणो। यार्धषधीः पूर्वाजाता। वार्धषधीप्रक्षेपः। आयुर्थं वर्वस्थं० मां। इतिद्विरण्यं अश्वकेवो०
 पे॥ इतिपक्षवप्रक्षेपः। वटाभ्रजं ब्रश्चोडुं वराणां च पक्षवाः। इदंतेपात्रं० वाः। इतिताम्रपात्री
 याः श्लिनीयात्रिफला० सः। इतिनालिकेरष्टगादितांशोपरि॥ युवं वस्त्राणि० ये। इतिवस्त्रवेष्ट
 नं॥ ततः आचार्योऽरिश्कलशोपरिब्रह्मविष्णुरुद्रास्तथापयेत्। तत्ररुद्रजपः कर्त्तव्यः। ततोय
 दादीनां प्रतिष्ठा॥ संक्षेपपूजा॥ अग्रदादीनां स्थापनद्वयमंत्राः। आरुह्येनाथायस्वामिर्मूर्ध्नि
 दुधधंष्ट्रहस्यतश्चतिष्ठकं तत्रच्युतमग्निः कयानः। कर्त्तुं कृण्वंतिग्रहमंत्राः। अग्निं हृतममुमे
 स्योनाष्टयिवीदं विष्णुरिंश्रेष्ठानां शणीमासुप्रजापतेन वदेऽचार्यगौर्ब्रह्मजज्ञानमिति देवता

मंत्राः॥ कदुशायगोरीमिमिययदकंदः सहस्रशीषब्रह्मणस्पतत्रातारमिंश्चपरेयिवासं
 कायमानस्त्वं नश्चित्रइत्यधिदेवतामंत्राः। त्रातारमिंश्चवंतो अग्नेयस्मिन्वृक्षे प्रतायधिरुद्रुव
 मंवरुणानानिद्युद्धिर्वयं सोमतमीशानमस्मे रुद्रास्योनाष्टयिवीतिदिक्पालमंत्राः॥ एंश्च
 मानमिं ब्रह्मणस्पतपरेयिवासं वायवायाहिवरुणाप्राविततिलोकपालमंत्राः॥ गणानां वा
 जातवदामहन्नस्यपतिनावास्तोष्यात्प्रतिमरुतायस्य हिरुयइतिगणपतिमंत्राः॥ अग्नि
 र्क्षिप्रजापतः आथायस्व कदुशयादितिद्योष्ट्रहस्यतश्चतिकालिकोनामोदीरतां नशो नोत्र
 मिर्त्तुनीतीनः सवितापश्चातादिहवष्टारं वायवायाहं शशी आगतमानामित्रोवरुणाप्रा
 तारमिंश्चमपेहिमंतसस्पते समुद्रज्येष्ठा विश्वे देवास आगततस्मवित्रुर्वारण्यमिदं विष्णुर्येन

सपत्तावरुणः प्राविताशं नो अज एक पा दु त नो हिर्बुध्नः पूषा गा एषो उषा परे यिवांस मि
 तिन रुत्रा देवता मंत्राः । ब्रह्मणस्पत इदं विष्णुः कडुशयेति ब्रह्म विष्णु रुद्र मंत्राः । तदस्त्विति
 प्रतिष्ठा मंत्रः ॥ अथ संहो पञ्जा विधिः ॥ आदित्यादि नवग्रहैः स्थापित देवता सहितं च
 इदमत्र चंदनादि । अतानि धारणं । उदगुदासनं । पार्श्वप्रक्षालनं । प्रत्यनि धारणं । सप्तदश
 समिधे जुहुयात् । विष्णोर्दस्तोमि ॥ इति ऊरा स्क्रवयो ग्रहणं । त्वमग्ने हिरेण्यसूयो गिर्जा
 गती । उचमग्ने प्रमतिः ॥ च ॥ स्वाहा ॥ उत्तरतः पश्चादग्ने रारत्या विच्छिन्नं दक्षिणा ता जुहोति ।
 यस्ये म हिरेण्यगर्जकस्त्रिष्टुप् । यस्ये म हि ॥ म ॥ स्वाहा ॥ दक्षिणे पश्चादग्ने रारत्या विच्छिन्नं
 मुत्तरा ता जुहोति ॥ अथ ये स्वाहा उत्तरतः । सोमाय स्वाहा दक्षिणा तः । मध्ये च्युतयः । आदित्या

दिनवग्रहणं आलक्ष्णेनेत्यादि निमंत्रिः अर्कादि समिधो मः । स्वाहा कारांत होम मंत्राणं
 समिदा धनं ॥ अर्कः पलाशाः खदिरो पामा गैथि पिः पलः । उदं बरुशमी द्रुवक्रिशाश्च समि
 धः क्रमात् ॥ एके कस्य चष्टशतमष्टाविंशतिरेव वा । होतव्या मधु सर्पित्यां दध्नाक्षी रण वा
 जुताः ॥ इति याज्ञवल्क्यः ॥ उक्तमंत्रिः प्रतिमंत्रं एके कनस्क्रवेणान्य होमः ॥ एवं स्क्रवं स्क्रविमु
 क्ता अवदानद्वयं मेक्षणेन स्क्रविमुक्ता पुनः स्क्रवः अनिधारद्वयं वरो ॥ आलक्ष्णेन ० पश्यन् स्वा
 हा ॥ च उगृहीतं कृत्वा ॥ आथायस्व ० थे ॥ स्वाहा ॥ अग्निर्मूर्धा ० ति ॥ स्वाहा ॥ उदुध्यधं ० वः ॥ स्वा
 हा ॥ वृहस्पति ० त्रं ॥ स्वाहा ॥ शुक्रं तत्र ० तु ॥ स्वाहा ॥ रामगिर ० थः ॥ स्वाहा ॥ कयानः ० ता ॥ स्वाहा
 कर्तुं कृण्वन् ० या ॥ स्वाहा ॥ आलक्ष्णेन त्यादि निमंत्रिः धृता क्तितिलयव होमः । आहुतिः ॥

शक्तेस्तुष्टुगनारिंजं बीरं बीजपूरकं। उत्ततीनालिकेरं वदाडिमानियथाक्रमं। आठुष्टेने
 त्यादिप्रत्युवं॥१॥ ~~विष्णुस्तुष्टुगनारिंजं बीजपूरकं~~ त्रातारमिंदमित्यादि॥ अंबकं० रुद्रजप
 स्यदशांशहोमः॥ अश्यामातसुमतिं० हविः स्वाहा॥ आहुतिः॥१॥ अथ स्थापितदेवताहो
 मः॥ वदादयस्तुष्टुगनारिंजं बीजपूरकं। अथ सरस्वती। मरुत्यर्जन्यवसवो विश्वे देवा अश्विनो सविता
 वा रुतयः॥ अग्निमीले श्वेवा अमत्राया हिरान्नो देवी रिति वदादिमंत्राः॥ अंबकं सक्तुमि
 वपावकानो मरुवीलुपर्जन्याय येनः स पत्ना उमा स एषो उषा तं सवित्रं द्याकृतयश्च तस्रः
 अस्थापितस्य॥ अंबकं० त्रस्वाहा॥ घृताक्तगुगुलहोमः॥ सक्तुमिव० वि० स्वाहा॥ पयः शर्करा
 राह्वारं शतपत्रमिश्रा नृशालितं दुलान् जुहुयात्॥ पावकान इत्यादिना तिलयवान्॥ इति अ १०

स्थापितदेवताहोमः॥ ग्रहपूजा॥ अथ श्री० आदित्यादिनवग्रहाणां मानुक्तलार्थं आदि
 त्यादिनवग्रहाणां अस्थापितदेवतामहितानां पूजनमहं करिष्ये॥ नास्करा गारकौरकौ
 शुक्लौ शुक्रनिशाकरौ। पीतो बुधगुरुर्विवेकशेषाः शक्रग्रहाः स्मृताः॥ एथावर्णे प्रदेयानि
 वासां सिकुसुमानि गुडोदनं पायसं च हविर्धं क्षीरपाष्टिकं॥ दध्मोदनं हविर्धुणं मिं सवि
 त्रान्नमेव वा॥ इति याज्ञवल्क्यः॥ रक्तचेते क्रमादद्यात्कणवीरे कुसुमकं। पर्वकं शतपत्रं व
 जाती पुष्पं तथैव वा। शमी पत्रं तथा गस्त्य पुष्पं विव विविक्तं॥ रक्तवर्धनमादित्याय श्री
 रवंडं सोमाय कुंकुमं मंगारकाय। गोरोचनं बुधहृदस्पतिन्यां। श्रीखंडं शुक्राय। कस्तूरिकाश

निराकुल्यां॥विविचरं दनं केतुच्य॥कुंदरादि॥रक्तकणवीरमादित्याय॥श्वेतकणवीर
 सोमाय॥कुसुममंगारकारकाय॥वंपर्कबुधाय॥रातपत्रं हृदस्य तये॥जातीपुष्पं शुक्राय॥रा
 मीपत्रं शनिशराय॥अगस्त्यपुष्पं राहवे॥विविचरपुष्पं केतुच्य॥कुंदरादिधूप॥सर्वेषां
 क्षीप॥गुडोदनमादित्याय॥घृतपायसं सोमाय॥हविषमंगारकाय॥क्षीरषष्टिकंबुधाय॥द
 श्योदनं हृदस्य तये॥मोदकं शुक्राय॥क्षरं शनिशराय॥मांसमोदनं संयुक्तं राहवे॥वि
 चित्रान्नं कृतवे॥इति पूजाविधिः॥आदित्यादिनवग्रहे च द्वादशमन्त्राः॥अधिदेवता च
 द्वादशमन्त्राः चंदनादिनिवेद्यं स॥अर्घ्यं॥आदित्याद्याग्रहाः सार्वपीठे ये त्रप्रतिष्ठिताः॥तेषु

कुंतुमया दत्तं द्वादशमर्घ्यं नमो नमः॥नागवह्नीदलं शुभ्रं हृगीफलसमन्वितं॥कर्पूरं
 मायुक्तं तालवृक्षं प्रतिगृह्यतां॥अत्र च दनं॥निर्दंने वेद्यं शा० थं॥स्थापितदेवतासहितानां
 नवग्रहाणां यथा विनागं निवेद्यं वा स्वाहा॥नमो ब्रह्मणे रुक्मये देवा सो रुक्म॥विश्वत
 श्चक्षुः॥द्वादशमन्त्राः॥नवग्रहे च॥स्थापितदेवतासहितानां॥पुनः पूजा॥आरात्रिकं च दनं
 नमस्कारं॥आदित्यादियो नमः॥आयुर्विद्याधनं दत्तयज्ञः शौर्यं वपुष्कलं॥पुत्रान्दत्तं
 सर्वदत्तं सवन्किमांश्च दत्तमे॥इति प्रार्थना॥रक्तचंदनादिचंदनेः॥रक्तकणवीरादिपुष्पैः
 कुंदरादिधूपैः॥शक्तादिपूतैः॥गुडोदनादिनिवेद्यैः॥कर्पूरादिआरात्रिकैः॥अनया यथा

कृतज्ञजनयानगवंतः आदिः यादाः स्थाः सदिताः प्रीयंतां वक्रिपूजा आदित्येकपिलो
 कुतानाना इतिवाक्रोपुष्पप्रक्षेपावलिदानं इवस्थां वातारमिंद इंदायवलिंन
 मा इंदानुवारयोवलिंनमा त्वंनो अग्ने ते अग्नेनमः अग्नानुमः यस्मिन्वदेति यमा
 यनमः यमानुमः प्रतार्यायुतां निर्ऋत्ये मः निर्ऋत्यनुमः उडुतमंवरुमः वरुणाय
 नमः वरुणानुवमः आनानियुक्तिः नः वायवेनमः वायुनुवरेयो नमः वयंसोमः दि
 सोमायनमः सोमानुमः तमीशानं ईशानाय मः ईशानानुमः अस्मेरुश रुशाय
 रुशानुमः स्योनायः प्रथिव्ये नमः प्रथिव्यनुमः इतिवलिदानं अथ पूर्णाकुतिः १२

स्रववतुष्टयं स्रविमुक्तापत्रं शृंगनालिकेरं वश्रीखंडं कर्पूरं कस्तूरिकां उत्रमवस्त्रं वा
 मुक्तां समुशर्मिर्मिः स्वाहा ॥ धरया धृतहोमः ततः स्विष्टकृत् एकः स्रवः ॥ अवदा
 नमेकं उपरि स्रव इयं अनिघारेन ॥ ३ अग्नये स्विष्टकृत स्वाहा ॥ सप्तकं ॥ स्वाहा ॥ उ
 वः स्वाहा ॥ स्वाहा ॥ ह्रुवः स्वः स्वाहा ॥ अया आग्ने स्य नतिशस्तिश्च सत्यमिव मया अ
 सि ॥ अया सामनसा कृताया सन्दद्य मृदिषे प्रयानः कणुहिनेष जं सौ दौ ॥ प्रजापतये
 स्वाहा ॥ सद्ये पाणोपय कृशास्तान् दक्षिणनाग्रे संगृह्य मूले सद्येन ॥ स्रव्यं मध्यं स्र
 वमूलमाज्यं स्थात्यां अग्नेर्वासासीति ॥ तिस्रः समिधे जुहुयात् त्रयोक्तं पयुर्दणं इह

मा पशति नृवेन मार्जनं ॥ पवित्राग्निप्रक्षिप्य ॥ बर्हि होमि ॥ होमसंकल्पः ॥ पुण्या ॥ स्तुति
 वा ॥ सो ॥ अरु ॥ दी ॥ शां ॥ कु ॥ उ ॥ दृ ॥ अ ॥ आ ॥ धि ॥ अस्मिन्नवग्रहशान्तिककर्मणि य
 द्य इष्टं यावद्यावत्संख्याकं येन येन मंत्राण्युक्तं तत्तद्विद्यतावत्तावत्संख्याकं तेन तेन म
 त्रण्युक्तं तस्यैतस्यैव देवतायै प्रीयतां ॥ ते देवाः सुप्रतिदाः शान्तिदाः पुष्टिदाः वरदाः
 नवेद्युः ॥ अस्य नवग्रहशान्तिककर्मणः प्रतिष्ठासिद्ध्यर्थं सर्वनिष्ठ ॥ आदित्यादिनव
 ग्रहाणां प्रीत्यर्थं धेन्वाद्यक्तदक्षिणानिष्कृत्य यथा ॥ इष्टं आचार्यप्रमुखरुविज्ञापके
 ल्यो हं संप्रददे ॥ यो यस्य वि ॥ तां ॥ अस्य नवग्रहशान्तिककर्मणो यन्मूनातिरिक्तं परिष्कृतं

१३

र्णार्थं यथोक्ता ह्यस्य सौ दक्षिणां नामागोत्रेभ्यो ब्राह्मणे ॥ यो यस्य ॥ तां ॥ दक्षिणाः पां वि
 त्यादि ॥ स्वस्ति न वं तो क्व वंतु ॥ नवग्रहशान्तिककर्मणो यन्मूनातिरिक्तं ॥ स्तु ॥ अनिषेक
 रुद्रकलत्रात्ताम्रपात्रे जलमुदृत्य पूर्वनिमुखसंमुखजनस्थयजमानस्या वृक्षानुक्रमेण
 त्रिरसि कार्यं ॥ तत्र मंत्राद्या ॥ अंबयो र्यं रुक् ॥ आप इक्षारुक् ॥ इमं मे गंगे रुक् ॥ समुद्रज्येष्ठा
 रुक् ॥ सहस्राक्षं रातधरं रुषिनिः पावनं कर्तुं ॥ तनत्वा मनिषिं वा मिपावमान्धः पुनर्ननुते
 जगतां वरुणो राजानं सूर्यो वृद्धस्यति ॥ नगमिंश्च वायुश्च नगं सप्त रुषयो ददुः ॥ यत्ने
 कत्रेषु दिग्भ्यो मीमांसत यच्च मूर्धनि तलाटे कर्णयो रक्षो गपस्तद्वै द्रुतु तसदा ॥ अष्ट

तानिषेकोस्तु॥ मांगल्यं कुंकुमेन साक्षात्तन॥ ग्रहादिषु दक्षिणादिफलानि॥ वृक्षानु
 क्रमेणातषां दत्ते दद्यात्॥ अज्ञाय यं जमानाय वाना लिकेरं॥ आज्याक्तस्त्रवेण ग्रहदोम
 नस्मगुहीत्वा तर्षा ललाटे कुंकुमवन्मांगल्यं॥ वक्षपिर्न ग्रहादीनां तर्षा वञ्ज्या वदि॥ आ
 चमनं ददाति॥ प्रणीता विमो कः॥ ब्रह्मणे पूरणे त्रि॥ ग्रहशान्तिकर्मणः समृद्धर्थे इदं पूर्य
 पार्त्रं सहिरण्यं ब्रह्म नूतु च महं संप्रददौ॥ ब्रह्मो सज्जनं॥ कर्मपिवर्गे ब्रह्मणे नो जनो अ
 स्य नवग्रहशान्तिकर्मणः समृद्धर्थे कर्मांगि देवतानां प्रीत्यर्थं न्यूनातिरिक्तं परिष्कारार्थं यथा
 संपन्नेनानेन वृत्तिपर्यंतं न नो जानन ब्रह्मणामेकं ब्रह्म तर्पयिष्ये न गवत्यः कर्मांगि देवता प्री १४

येतां॥ शानः पंचो नाशांतिः॥ शानं इन्द्राग्नीवर्गं त्रयो विजपेत्॥ अस्य नवग्रहशान्तिक
 र्मणो यन्मूनातिरिक्तं॥ सु॥ गृहे वृद्धि० उ० सु॥ ग्रहादीनां विमर्जनं॥ इति ग्रहशान्तिः॥
 ॥ अथ विनायकी शान्तिः॥ ग्रहसहिता॥ अंगुल लक्षणं॥ स्वातंत्र्यगुल १५ यव॥ वज्र
 थं शिरोन॥ मेखला प्रथम अंगुल २ पृथुः द्वितीया अंगुल ४ यव१ पुरुजं द्विः॥ द्वितीया अंगु
 ल ३ यव॥ उच्चैः॥ तृतीया अंगुल २ यव॥ उच्चैः॥ अंगुल १२ दीर्घयोनिः॥ मध्ये अष्टांगुला
 पृथुः॥ अंगुल ३ कुंड मध्य स्वातंत्र्यविष्टा॥ अंगुल १ मात्रः कंठः कुंडो द्वायस्य एवं कारः॥
 स्वातंत्र्यगुल १५ यव३॥ मेखला प्रथमा अंगुल ४ यव१ मे० द्वि० अंगुल ३ यव३ तृतीया अंगु

सुतश्चव॥ नशसनञ्जगुल३० चतुरस्रञ्जगुल१२ उच्चायः गणेशां विक्रयोः पीठेञ्जगुल१२
 समचतुरस्रउच्चायोपिञ्जगुल१२॥ ग्रहपीठं नशसनमेव॥ दोमकुंडा दुत्तरस्यांदिशि
 नशसनं॥ ईशान्यां ग्रहपीठं॥ पूर्वस्यां गणेशां विक्रयोः पीठे गणेशमूर्तिस्थापनं॥ उत्तर
 स्यां अंबिका मूर्तिस्थापनं॥ ॥ अथ उपहारः॥ गणेशां विक्रयोः मूर्तिमो वार्यमया॥ का
 पडां ४ रक्तअथवा पीतअथवा श्वेत अदनवस्त्रग्रहपीठे स्थापनार्थं॥ जुनी मुं १ रुद्र कल
 शार्थं कुंन ४ अकाल बुध कलश रुद्रस्य १ आवला ५ मुशपन ५ जुलीया ४ कुंनार्थं पंच
 पद्मवा॥ सुगंधिश्च॥ प्रियंगु॥ नालिकेर॥ बाले॥ अगरो गोरावन॥ चंदन॥ मृत्तिका॥ तीर्थेदि १५

कं॥ मूर्पश्चमूर्पोपिहारः॥ करडा॥ पवालु॥ तंडुलाः॥ पवालु॥ कलमुष्टि॥ कूरशोर॥ गोधूमनि
 मितमस्य॥ पक्कापक्का॥ कावां॥ पाकां॥ मांसस्थाने माषान्तेसेर॥ नानाविधपुष्प॥ नानावि
 धसुगंधा॥ सुरात्रिविधा॥ गौडी॥ पैछी॥ माध्वी॥ मूलकपणी॥ पूरी॥ मूपर॥ ईंउरां॥ करबोसै
 शोरी॥ पायसरोर॥ श्रीलोटा॥ मोदक॥ रक्तानडुद्वर्म॥ श्रीपणी॥ पीठ॥ पंचवर्णस्वस्तिकक
 णा॥ श्वेतरक्ततंडुलाः॥ अउदानीला मुग॥ पीलीदालि॥ वस्त्ररयजमानार्थ॥ वस्त्रमुग्मदक्षि
 णार्थ॥ मर्षपतेला॥ म्कवउदंबरनो॥ चक्रस्थाली॥ नालिकेर॥ तिला॥ यवा॥ अल्पतरा॥ गोलसेर॥
 बोखामां॥ ४ शकेकुं॥ अर्कपालाश॥ हवदिधिमधु॥ दुग्धमाकर॥ नवग्रहपात्री॥ नवग्रहधु

पाऊं कमसर्षपा कल्कसाज्या घृणी शूकेड सुगंध इत्य संहिता ॥ पूगा ॥ ॥ इति उपहारः ॥
 स्तुंडिलं विघ्नराजस्य गीयश्चि स्थापनं ततः ॥ वरं ब्राह्मणानां वनतो नशमनक्रिया
 स्थापकं न कलत्राणां वा तपुमुशपनादिकं ॥ ऊरांडीवरुपाकां तालघुपूजादयोरपि ॥
 तानि धारणाद्याज्यानां तावत् ऊरांडिका ॥ नशमनोपविष्टस्य कल्केना धर्तनं ततः ॥ गंधै
 र्द्विद्विलेपश्च दक्षिणा स्वस्तिवाचनं ॥ कलत्रोः स्तपनं तस्याते तद्गोमयमस्तके ॥ यजमाने
 कृयास्तानं वरो राहुतयश्च षट् ॥ विनायकां बिकापूजां प्रणामोऽर्घ्यं स्तथांजलिः ॥ संकल्प
 श्चैव पूजाया उपस्थानं पृथक् पृथक् ॥ ऊरांडी विष्टुक्तं वधिव द्रुविसर्जनार् ॥ इति मन्त्र १६

दक्षिणा दीनां कल्पनामंगलक्रिया ॥ बलिदानं वरोः शेषाच्च वरे शूर्यमाचनं ॥ ततो वरं ॥
 आचार्यं स्वस्तिकं ॥ ग्राहणं रजापकं यजमान उदङ्मुखः पूर्वान्निमुखानां वरं कथयति ॥
 तत्र अद्येत्यादि विनायकोपसर्गनिवृत्त्यर्थं सग्रहवेनायकीनां निकर्मणि रुघेदपूर्ते आवा
 य एतत्ते पाद्यं इत्यादि स्वस्तिवाचक एतत्ते पाद्यं ॥ रुचिक ए० जापक ए० ॥ ततः ऊं डायैव
 रण आर्द्रं ॥ आचमनादिप्रयोगं परित्वा आचार्यप्रमुख स्वस्तिवाचक रुचि रजापकानां वरणम
 दं करिष्ये ॥ अमुकसंगोत्र अमुका रत्नामन्वस्त्रयुग्मधेवाद्यक्तस्थालीपाकद्वयेनादंयक्ष्ये ॥
 तत्र वामाचार्यं दृष्ट्वा युष्मान् स्वस्तिवाचकरुचि रजापकान् दृष्ट्वा इत्यादि ॥ यथा दत्तं ॥ आ० स्व

स्तिवावककृत्विक् इत्यादिउत्तरेकर्मणि अविघ्नमस्तु ॥ इत्यंतं सर्वत्र स्वस्तिवाचकशब्दो
 धिकः ॥ मांगल्यं आशीर्वादाश्च ॥ अथ यागस्य कर्तव्यं कर्मेति द्विधिपूर्वकं ॥ ततो न शस
 नेरुतमितरक्तचक्षुः नीलपीतारव्यपेचवणस्वस्तिके प्राग्वाप्राग्वा मुत्तरले मं रक्तमा
 नकुर्वन्मन्त्रास्तीर्य तदुपरिश्रियतां पीठं वस्त्रं स्थापयेत् ॥ पूर्वादिदिक्षुक्रमेण चतुरः कलशा
 न्जलहरणं निउक्तलक्षणान् स्थापयेत् ॥ तत्र मुद्रापनादिकं न्यसेत् ॥ अथ स्थानां रुजस्था
 वल्मीकासंगमादृष्टात् ॥ पृथिकां रोचनां गंधान् गुग्गुलं च प्रियंगुवालोनालिकेर इत्यादिक
 लवोऽपुनिक्षिपेत् ॥ ततः आचमनं स्वस्त्ययनमित्यादितस विभुर्व इत्यंतं कृत्वा हविर्द्विधा ॥ १७ ॥

मिताय समिताय शालाय कटं कटाय कृष्णाय राजपुत्राय जुष्टं गृह्णामि ॥ ३ ॥ चतुर्थं हस्ती
 जुष्टमासादयामि ॥ आदित्याय ० कृत्यो जुष्टं गृह्णामि ॥ ३ ॥ चतुर्थं हस्ती ॥ जुष्टमासादयामि ॥
 आदित्या ० केतुपर्यंत्यो जुष्टमासादयामि ॥ ३ ॥ चतुर्थं हस्ती ॥ मिताय ० जु ० मासादयामि ॥ प्रो
 त्थामि ॥ क्रिप्रक्षालनं नयतः ॥ अथिअयणं वक्रमेण उदकं संस्थां ॥ दक्षिणतो गणेशपीठं
 वस्त्रमास्तीर्य तदुपरि अष्टदले नागवध्नीदलोपरि गणेशमूर्तिस्थापनं ॥ एवमंबिकायाः षट्
 कोणे उपरि उच्यते ॥ संधे पञ्चजा ॥ ततो यदादीनां स्थापनं ॥ रुद्रकलशा स्थापनं ॥ तत्र ब्रह्मविष्णु
 इस्थापनं ॥ सार्वपां प्रतिष्ठापना संधे पेण ॥ रुद्रकलशे रुद्रजपः ॥ श्रितानिधारणाद्याज्यनाशं

तं कृत्वा यजमाननाले ऊं ऊं म विं कृत्वा वस्त्रापर्याणि । न शसने आदौ दक्षिणं पादं निधा-
 य यजमान उ पविशति ॥ ब्राह्मणे शुभ्र एवाहमिति कृत्वा एषु । ततः आचार्यः सा ज्येन गेश-
 मर्षपकलेनाश्रुक्तासंगुष्ठाभ्यां पादयोजनोर्जातु स्फितयोः करयोः स्कंधयोर्ललाटे च न-
 क्रिच उः कृत्वा । ततः चत्वारः सुवासिन्योष्टौ वा एवमेवाभ्यंजयति । ताभ्यो वस्त्रयुग्मानि मु-
 क्कटान् स्रजश्च दद्यात् । ततः कल्कोनोदनं । गंधैर्हृद्विलेपय ॥ मांगल्यकरणं वर्धप-
 नं । स्वस्तिवाचनं । पुण्याहं दीर्घमा० इत्यादि ॥ स्वस्तिवाचनकर्मणिः प्रतिष्ठासिद्धयर्थं हस्ते
 शु० सुशान्तिर्विविच्यं तं कृत्वा ॥ अस्य न शसनोपविष्टस्य मम स्वस्तिवाचनकर्मणिः प्रति

३
 ष्ठासिद्धयर्थं श्रीगणेशाय श्रीत्यर्थं विनायकोपसर्गनिवृत्त्यर्थं हिरण्य० चंद्रं अथवा वार्हस्पत्या
 निवस्त्रयुग्मानि स्वस्तिवाचकब्राह्मणेभ्योऽहं संप्रददे ॥ जलं जले ॥ यो यस्य विनागः० तां त-
 थानश० मम श्रीं विक्राप्रीत्यर्थं दत्तानि वार्हस्पत्या निवस्त्रयुग्मानि विवित्राणि मुक्कटस्र-
 क्मदिनानि च तस्यः सोवासिनीभ्यः अहं संप्रददे ॥ दक्षिणाः पां वित्यादि स्वस्तिनर्वाताबु-
 वं विति ब्राह्मणहस्तेषु अस्य न श० मम स्वस्तिवाचनकर्मणि यन्मूनातिरिक्तं० स्तु० गृ० उ०
 ततः पूर्वपंचमं कलत्रमादाय । आचार्य उक्ताय गृहीत्वा पुण्याहवाचनं कुर्यात् ॥ तदेव नित्य-
 त्वात् ॥ संप्रज्यगंधमाल्याद्ये ब्राह्मणान् स्वस्तिवाचयेत् । धर्मकर्मणि मांगल्ये संग्रामाद्भुत

दर्शानि। पुण्याहवाचनं देवब्राह्मणस्य विधीयते। एतदेव निरंकारं कृत्यति कृत्यत्रियावे
 श्यायाः। स्थापयेद्गुणं कृतं न पंचपक्षसंयुतं। पंचरत्नसमायुक्तं वस्त्रयुग्मेन वेष्टितं। संगृह्य पा
 णिनाचार्यो वाचयेत्स्वस्तिवाचनं॥ अवनित्तजानु मंडलं कमलमुकुलमद्वयमंजलिं शि
 रस्थाध्मरयदक्षिणेन पाणिना सुवर्णैकलवाध्मरयित्वा दीर्घविषो नागानद्योगिरयः
 त्रीणि विष्णुपदानि वातन आधुप्रमाणेन पुण्याहं दीर्घमायुरस्तु। शिवा आपः संतु। सोमन
 स्य मस्तु। अक्षतं वारिष्ठं वास्तु। गंधः पातु। मांगल्यं वास्तु। पुष्याणि पातु॥ सुश्रिय मस्तु। अक्ष
 ताः पातु। आधुश्रिय मस्तु। तांबूलानि पातु। ऐश्वर्य मस्तु॥ दक्षिणाः पातु। आरोग्य मस्तु। दीर्घमायु

रस्तु॥ शान्तिरस्तु। पुष्टिरस्तु॥ पुष्टिरस्तु॥ श्रीर्यत्रा विद्या विनियोगैर्वित्तं वक्रपुत्रं वक्रधनं
 वायुर्थं वास्तु॥ यं कृत्वा सर्वं वदय कृत्वा कर्ण कर्मरिं नाः शुनाः शोचनाः प्रवर्तते। प्रवर्तते।
 तमहमोकारमादिं कृत्वा कृत्वा सुः सामाथ वशिर्वचनं वक्ररुषिमतं समनुज्ञातं नव। इर
 नुज्ञातः पुण्यं पुण्याहं वाचयिष्ये। वाच्यतां॥ इविणो दा इविणो दा रुक् सविता पश्चातात्
 रुक् नवो नवो नवति जायमानो रुक् उच्चादिविदक्षिणा वंतो रुक् इत्येता रुक् पुण्या
 हे ब्रूयात्॥ व्रतनियमतपस्वध्यायक्रतुदमशमदानविशिष्टानां सर्वेषां ब्राह्मणानां म
 नाः समाधीयतां। समाहितमनसम्। प्रसीदन्तु नवंतः। प्रसन्नास्म॥ शान्तिरस्तु। पुष्टिरस्तु॥

उष्टिरस्तु। वृद्धिरस्तु। अविघ्नमस्तु। आयुश्चमस्तु। आरोग्यमस्तु। शिवं कर्मस्तु। कर्मस
 मृद्धिरस्तु। पुत्रसमृद्धिरस्तु। त्वदसमृद्धिरस्तु। शास्त्रमृद्धिरस्तु। धनधान्यसमृद्धिरस्तु। इ
 ष्टसंपदस्तु। अनिष्टनिरसनमस्तु। यत्पापं तस्मिन् तिष्ठतमस्तु। यद्यद्येयत्तत्तदस्तु। द्विपदव
 तुष्यदेव्यः शांतिरस्तु। उत्तरे कर्मण्यविघ्नमस्तु। उत्तरोत्तरमहरहरनिवृद्धिरस्तु। उत्तरोत्त
 राः क्रियाः शुभाः शोचनाः संपद्यंतां। तिथि करणमूकृतैर्निक्षत्रग्रहलग्नाधिदेवताः प्री
 यंतां। तिथि करणे मूकृतैर्निक्षत्रसग्रहे सदिवातप्रीयेतां। दुर्गापांवात्यौ प्रीयेतां। अग्नि
 पुरोगा विश्वे देवाः प्रीयंतां। इन्द्रपुरोगा मरु रुणाः प्रीयंतां। वसिष्ठपुरोगा रुषिगणाः २०

वेदा. २.

प्रीयंतां। अरुंधती पुरोगा एकपत्न्याः प्रीयंतां। महेश्वरपुरोगा उमा मातरुः प्रीयंतां। ब्रह्म
 पुरोगा सार्वभौमः प्रीयंतां। विष्णुपुरोगा सर्वे देवाः प्रीयंतां। ब्रह्मचब्राह्मणाश्च प्रीयंतां।
 श्रीसरस्वत्यौ प्रीयेतां। अश्वमेधे प्रीयेतां। जगवती कात्यायनी प्रीयतां। जगवती माहे
 श्वरी प्रीयतां। जगवती रुद्रिकरी प्रीयतां। जगवती वृद्धिकरी प्रीयतां। जगवती त्रुष्टिकरी
 प्रीयतां। जगवती पुष्टिकरी प्रीयतां। जगवती विघ्नविनायकौ प्रीयेतां। सर्वाः किल देव
 ताः प्रीयंतां। सर्वाग्रामदेवताः प्रीयंतां। दृताश्च ब्रह्म द्विषः। दृताः अपरिपंथिनः। दृताश्च
 विघ्नकराः। नात्र वः परानवयांतु। नाभ्यंतु घोरानि। नाभ्यंतु पापानि। नाभ्यंतु वितयः।

शुभा निवर्द्धतां। शिवात्रापः संतु। शिवास्तवः संतु। शिवावनस्पतयः संतु। शिवात्र
 ग्रयः संतु। शिवात्राकृतयः संतु। अहो रात्रे शिवे स्थातां। निकामे निकामेनः पर्जन्योद्य
 षतु फलवत्यो नर्तुषधयः पश्यान्योगक्षेमो नः कल्पताम्॥ शुक्रांगारबुधदृढस्पति
 शनिश्चरराकुकेतुसोमादित्यपुरोगा सर्वे ग्रहाः प्रीयतां। नगवान् स्वामी नारायणः प्री
 यतां। नगवान् स्वामी पर्जन्यः प्रीयतां। नगवान् स्वामी महासेनः प्रीयतां। अथ पुण्यादक
 लं वा वयिष्ये। वाच्यतां। ब्राह्मणं पुण्यं मह्यं च सृष्ट्या दनकारकं। विदवृक्षोद्भवं नित्यं
 तत्पुण्यादं ब्रवतु नः। अहो ब्राह्मणाः अस्य यजमानस्य गृहे पुण्यादं न वंतो ब्रवतु ३ पुण्या

२१

हं ३ उजातवराकानसामगायसिरुक् १ पुनंतु मा देवजनाः रुक् १ पुनानः सोमरुक् १ पु
 नंतु मा देवजनाः रुक् १ पृथिव्यामुधृतायां तु यत्कल्याणं पुरातनं॥ रुषिनिःसिद्धं धर्व
 स्तत्कल्याणं ब्रवतु नः। अहो ब्राह्मणाः अस्य यजमानस्य गृहे कल्याणं न वंतो ब्रवतु ३ कल्या
 णं ३ अथाऽसाममस्त रुक् १ यथे मां वाचं कल्याणी रुक् १ कयानश्चित्रा रुक् १ सागरस्य तु
 या रुद्धिर्महा लक्ष्म्यादिनिःकृता। सर्वं पुण्यं मुद्रनावासातां रुद्धिं ब्रवतु नः। अहो ब्राह्मणाः
 अस्य यजमानस्य गृहे रुद्धिं न वंतो ३ तु॥ रुद्धतां ३ रुद्ध्या मस्तो मे रुक् १ मत्रस्य रुद्धिः १ अ
 हो वा ३ अगमज्योतिः। साम १ स्वस्तियन्त्रिविनाशारद्या पुण्यकल्याणरुद्धिदा। विनाय

कप्रियानित्यं तां स्वस्तिं ब्रवंतु नः ॥ अहो ब्राह्मणाः अस्य यजमानस्य गृहे स्वस्तिं नवं तो ब्र
 वंतु ॥ ३ स्वस्ति ३ स्वस्ति रिरुद्धि प्रपथे श्रेष्ठारे रुक् १ स्वस्ति न ईशो वृद्धश्च वा १ त्रा तार मिं ई म
 वितार मिं ई साम १ आप इ वा उ ने ष जी रुक् १ अ मृता निषेको अस्तु ॥ ॥ इति स्वस्ति वाचनं
 ॥ मं पू र्णं ॥ ॥ ततः पूर्वकलशमादाय मदस्नात्तं रातधरं रुषि निः पावनं कृतं । तेन वामे नि
 षिं वामि पावमान्यः पुनं उते । इत्युक्त्वा आश्रपत्रेण हिरनिषिद्य यजमानस्य शिरसि श्र
 वनि मुखस्तिष्ठन् उतरानि मुखो वा आचार्यः निनयेत् । ततो दक्षिणं कलशमादाय । नगं
 तवरुणो राजानगं सूर्यो हृद्दस्यति । नगमिं ईशवायुश्च नगं सप्त रुषयो ददुः ॥ इति पूर्व २२

वत् निनयेत् ॥ ततः पश्चिमकलशमादाय यत्रे कशेषु दिो नयिं सीमं ते यत्र मूर्धनि एत
 लाटे कर्णायारस्ते रापस्तद्धं उत सदा ॥ इत्येवं निनयेत् । ततो द्याकृत्य उत्तरं कलशमा
 दाय । त्रीर्नमः त्रानुचार्यं पूर्ववत् निनयेत् । ततः वामहस्तेन कुशानादाय तस्य शिरसि धार
 यन् मार्षपंतिलं ठदं वरस्कवेण कुशाग्रां तद्धित शिरसि वक्ष्यमाणं त्रिजुक्त्यं ति । य
 जमानस्यागं कुयति ॥ इदं मिताय नमः इत्येवं सर्वेभ्यः ॥ ॐ मिताय स्वाहा ॥ ॐ संनिताय स्वा
 हा । शालाय स्वाहा । कटं कटाय स्वाहा । कृष्णाय स्वाहा । राजपुत्राय स्वाहा ॥ यजमानस्य
 अर्च्यं गस्त्रानं । ततश्च उट्टं दीतं कृत्वा मिताय स्वाहेत्यादिभिः षड्भिर्मंत्रैः षड्भिनाय कवचं कु

तीजुक्रियात् ततो ग्रहाणां समिदा ज्य चर्वादि होमः॥ ततो विनायकां बिका पूजा॥ तत्र कारु
 भुत तुरुषाय विद्महे वक्र उडाय धीमहि॥ तन्नो दंती प्रबो दयात्॥ अनेन मंत्रेण गणेशाय
 लशो पवार पूजा॥ नृता नृत तं दुला कपदार युक्तं सूर्य स्तं निवद्यं सकु सुमोद केन अर्थ
 नालिके राघवः॥ ततुरुषाय० दंति न एषा त इव स पृष्ठां जलिः॥ पुण्या दं दी० मुखांति
 नवतु॥ अस्य गणेश पूजन कर्मणः समुद्ययं श्री विनायक प्रीत्यर्थं विनायकोपसर्ग निवृ
 त्यर्थं यथा संपन्ने नानेन तृप्तिपर्थं तन जाजनेन शत ब्राह्मणान् अहं तर्पयिष्ये॥ नगवा
 न् श्री विनायकः प्रीयतां॥ अशक्तौ यथा संख्या कान्वा॥ यथा नृतां पूजां श्री गणेशाय तस्मात् २३

दा॥ अनया यथा नृत पूजया नगवान् श्री गणेशः प्रीयतां॥ उपस्थानं॥ रूपं देहिय शोद
 दिनायं नगव नृदेहि मे पुत्रान् देहि धनं देहि सवन्त्रिकामांश्च देहि मे॥ एवमं बिका पूजा॥
 सुत गाये विद्महे काम मालिन्धे धीमहि॥ तन्नो गोरी प्रबो दयात्॥ इति मंत्रः॥ नगं नगव
 ति देहि मे इत्युपस्थान विशेषः॥ ततो न्याम वंदन मुष्ट्य पात्रां तरे मुक्ता ततः स्कविन्यस्य
 पूजां कर्तुं धर्मेण सिद्धं नृतां जुक्रियात्॥ सप्तकं प्रजापतये स्वादेति नृत्वा सद्ये पाणो यान्
 कृशान् स्कथयं० अग्नेर्वासा सीति॥ तिस्रः समि० इत्यादि बर्हि होमः॥ पुण्या० मुखांति नव
 तु॥ अस्मिन् मय्यहं विनायक शान्तिकर्मणि यद्यहं०॥ मय्यहं विनायक शान्तिकर्मणि यद्यहं०॥

आसिद्धर्थे वस्त्रयुग्मधे न्वाद्यक्तदक्षिणानि श्रुय यथा दास्यमानं इच्छं आचार्यप्रमुखरुवि
 जापाकचोर्दसंप्रददे। यो य० तां॥ नृयसी संकल्पः॥ दक्षिणाः पां वित्यादि। ब्रवंतु। अस्थम
 य० कर्मणो० स्तु। विनायकोपसर्गः निवृत्तिरस्तु॥ ततो निषेकः॥ मांगल्यं॥ विनायकवरो शो
 षात् नशसनं परितः बलिदानं। इंशयनमः। इंशनुवरे न्योनमः। इत्यादिक्रमात् सांनुवरे न्यो
 दिक्यालेयं। ततश्च वरे शूर्पमोचनं। ववरे हूमिं शोधयिवाकुं कुमेन प्रोक्ष्य कुशाना स्तीयी
 वचराधिष्ठात्री देवतानां अत्र वंदनादि पूजां। अवा शूर्पसं बलिं दद्यात्। तस्य मंत्राः। बलि
 गृहं विमं दवा आदित्या वसवस्तथा। मरुतो याश्चिनो रुद्राः सुपर्णाः पन्नगाः यदाः। असु

२४

रायात्रुधनाश्च पिशाचा मातरो नगाः। आ किन्यो यक्ष वेताला योगिन्यः पूतनाः शिवा
 जंनकाः सिद्धगंधर्वा माला विद्याधरा नगाः। दिव्यापाला लोकपालाश्च येव विघ्नविनाय
 काः। जगतां शांतिकर्तारि ब्रह्माद्याश्च महर्षयः। माविघ्नं मावमेपापं मासंतुपरिपथिनः। सो
 म्यानवंतु वृक्षास्ते वृत्तप्रेता सुखावहाः। इदं विष्णवश्चर्पसं ने। वद्यं कृता कृताद्यपहारं
 जातं आदित्यादिलिंगोक्तदेवता। अयः इति श्रुवा निभुरवः सन् पूर्वकोर्णं शूर्पं मुक्ता
 अतिष्ठ जन् दक्षिणाति क्रम्य नमस्कृत्य गच्छेत्। तता मंडपद्वार्यगत युगमुशलादिना
 श्रियो मंगलाचारं कुर्वति केचित् अनिषेकं मांगल्यं च। ववरे शूर्पं मुक्ता गृहमागतस्य

पश्चादेव कुयन्निर्ध्वमित्याहुः॥ पाठकमादर्थक्रमो बलीया निति न्यायात्। ततः आवा
 र्यः प्रणीता विमोकादिशांत्यंतं कुयति। अथ सयद्विनायकशांतिकर्मणाय न्यु० स्तु०
 विनायकोपसर्गनिवृत्तिरस्तु॥ ॥ इति सयद्विनायकीशांतिविधिः॥ ॥ अथ याज्ञवल्क्यो
 क्तमूलश्लोकाः॥ विनायकः कर्मविघ्नसिद्ध्यर्थं विनियोजितः। गणानामाधिपत्येन रुद्र
 एव क्लृप्तः। ताना पसृष्टो यस्तस्य लक्षणानि निबोधत। स्वप्ने वगाहनेत्यर्थं जलं मुंडा
 य पश्यति। कषायवाससश्चैव क्रव्यादांश्चाधिरोहति। अंत्यजैर्गर्दिने रुष्टैः स हि कत्राव
 तिष्ठति॥ व्रजनपितयात्मानं मन्यते तु गतं परे॥ विमना विफलारंजः संसीदत्यनु निमित्तकः २५

ताना पसृष्टो लज्जितनराज्यं राजनंदनः॥ कुमारी नवनन्तरि मपत्यं गर्भमंगना। आचार्यं च
 श्रोत्रियश्च न रिथोध्ययनं तथा। वणिक्त्वा न नवाप्नोति रुषिं चैव कृषीवलः। स्नपनं तस्य कर्तव्यं
 पुण्ये क्रिविधिपूर्वकं। गोरसर्षपकल्केन साज्येनोसादितस्य च॥ सर्वेषु धैः सर्वगंधैर्विलि
 प्तिरि सस्तथा॥ न शमनोपविष्टस्य स्वस्तिवाद्यादिजाः शुभाः। अथ स्थाना रुजस्थाना धूम
 कासंगमाधृदात्। मृत्तिकां रोचना गंधमर्गुगुलं वा सुनिक्षिपेत्। यत्रा रुता ह्येकक
 ण्ठे विवर्तिः कलशि रुदात्। चर्मणान् दुहेरक्लेस्तथा तशमनं ततः। सहस्राहं शतधा
 रं रुषिनिःपावनं कृतं। तनवा मनिषिं वा मिपावमान्यः पुनं नुते। नर्गात वरुणो राजान

गंसूयोद्विहस्यतिः। नगमिंश्चवायुश्चनगंसप्त रुषयोदुः। यत्रेकेरोषु दोनगियं स।
 मंतेयश्चसूधनि। ललाटे कणयोरक्षोरापस्त द्धुते सदा। ताः तस्य सार्षपंतेलं स्रव।
 ...। लोबरेण उजुकायात्सूक्ष्मिक्रान्सवेन परिगृह्यव। मितश्च समित्यै तथा शाक।
 कटंकटौ॥ कृष्णं डोरा जपुत्रश्च॥ अर्चते स्वाहा समन्वितेः। नामनिर्बलि मंत्रेश्च नमस्कारस।
 मन्वितेः॥ दद्याच्चतुष्यधेसूर्ये क्राना स्त्रीर्यसर्वतः। कृताकृतांस्तंडुलांश्च पलालौ दनेमे।
 वव। मस्थान्यक्रांस्तथिवामान्मांसमेवा तावदेवतु॥ सुष्यं चित्रं सुगंधं वसुरां च त्रिविधं।
 मपि। मूलकं हरिकापूपा तथैवा डेरकस्रजः। दध्न्नपायसं विवगुडपिष्टं समोदकं। एता २६

नसवन्नुपाकृत्य नूतो कृत्वा ततः शिरः। विनायकस्य जननी मुपतिष्ठे ततो बिका। हवसि
 र्षपपुष्पाणां दवाधं पूर्यमंजलिं॥ रूपं देहियशो देहिनायं नगवन्देहि मे। पुत्रान् देहि धनं
 देहि सवन्निकामांश्च देहि मे। ततः शुक्लां वरधरं शुक्लमाल्यानुलेपनः। ब्राह्मणान् नो जयेद्
 द्यावस्रयुर्मंगुरोरपि। एवं विनायकं पूज्य ग्रहांश्चैव विधमनतः। कर्मणां फलमाप्नोति श्रियं
 चाप्नोत्यनुत्तमं॥ ॥ इति सग्रहवेनायकी शान्तिः॥ ॥ अथ बृहस्पति पूजा॥ ॥ स्कंद उवाच॥
 देवदेव जगन्नाथ मूलपाणे वृषध्वज। कथय स्वप्रसादेन पूजां वाचस्पतिर्यथा। स्नानमं
 त्रां कतिप्रोक्ता के मंत्रा वनि विनो। किं प्रमाणं उक्तं त्रिव्यं जातरूपमयं गुरुं। वृषदाज्येन वरो

हेमैकमंत्राः पार्वतीपता। एतस्सर्वप्रयत्नेन कथयस्व सुविस्तरात् ॥ ॥ ईश्वर उवाच ॥ ॥
 षुणुष्वेकमना नृवाजीवपूजां महा मुनि। रक्षस्व परमं गुह्यं यथोक्तं कृतिका सुत। षडष्टके व
 पुष्टे को वतुर्थे जन्म कर्मणि। द्ययस्ते वगुरौ कन्या विवाहो नेव न स्यात् ॥ केवि दिष्टं ति देवता
 विशिष्ट प्रमुखाश्च ये। क्यद्दिह स्पती पूजां विधिवस्तान् पूर्विकां। अतिकाला हरलो नाव
 कालं नो सदा तपि वा। विधिवत्कारये सृजाम खिलारिष्टनाशिनी। पुण्यादे स्तिर नक्षत्रे स्तं
 डिते त्रिदशांगुले ॥ अष्टौ कंठांस्ततः स्थाप्य सहिरण्यान् समपन्नवान्। विवित्रवस्त्र संवी
 तान् गंधातायेन पूरितान् गेरुका हरिताला वप्रियं गन्धमनः शिला। प्रथमे तु न्यसेत् कुं

२७

ने सदा देवी महोषधी ॥ यवव्रीहि प्रियं गुग्गुलि मित्रा यन्निरोचना न्मधु। द्वितीये देशे कोमं त्रिः
 शतसूता जयंतिका। तृतीये वंदनं कुंदं उशीरं पुष्प पद्मकं। अपरे ह्यगंधवसुरा मांसी ह
 रिद्रुका। स्थाप्यैतान् घटान् दिक्षु प्रतिविदमृचेन तु। अरिष्टा का कजं घात लक्ष्मणा वसु
 दर्शना। कलशे पंचमे मंत्री ब्रह्मजज्ञान मंत्रतः। वचा दारु हरिश्च अषा मागः सवृंगराः। ष
 ठे कुं नतु विद्युत् ५ र्द विष्णु विविक्रमे। कुंदरं यं थिकं धात्री शं नवायेति सप्तमे। गायत्र्या वा
 ष्टमे कुं ने रक्तवंदनं कुं कुमं। स्नानार्थमाहरे न्मंत्रं स्थापयेच्च दिशं प्रति। सो व एंकारे
 प्रमाणतः। वामे तु पुस्तकं यष्टी। अक्षमाला कर्म डलु। चतुर्वर्द्धिं गुं सक्तं जटा मुकुट

मंडितं पीतवस्त्रपरिधनं सितयज्ञोपवीतिनं। स्थापयेत् स्तुंडिले शुभ्रे मंत्राण्यब्रह्मणस्प
 त। आचार्यः प्राङ्मुखो ब्रूवा मंत्रं संनद्धविग्रहः। बलिकर्मविधानेन दिक्कृतिं प्रपूजयेत्
 पूर्वकुंजप्रियासूक्तं शिवसंकल्पदक्षिणे। चतस्रश्च मंमतिपश्चिमे विन्यसेदुधः। आ
 ध्यायस्वेति कोविदे ईशाने प्रतिरथं जपेत्। आनो न इत्याग्नेये नेरीति कोसिमंत्रतः। ऊं
 नेत्रमारुतमंत्रापीवोन्नादादरापूर्वकं। चतुर्द्विस्तु यथावदं रुद्रजायंतु कारयेत्। पश्चा
 त्संपूजयेद्देवेशं सुराद्यं बृहस्पतिं। इन्द्रासेति मंत्राण्यस्तुंडिले स्थापयेदुक्तं। बृहस्पति
 मंत्राण्युक्तमेन विलेपयेत्। सुवर्णजातिपुष्पैश्च प्रसूनो यच्छेति प्रपूजयेत्। धूपं वा संवने २८

त्वद्यं मंत्राणां निरूपणं तु। विधिवत्पूजयेद्देवं पश्चात् स्नानं समाचरेत्। दक्षिणे आद्यवस्त्र
 या इतरान्वस्त्रवर्मणि। अजिनं चर्म आस्तीर्य क्लृप्तासीत्यनिर्मंत्रितं। कुमारीपुरुषं वापि
 नशमनसमन्वितं। सफलोदंबरीशाखा कन्यासूर्ध्वनिविन्यसेत्। पश्चात् कुर्वीत विष्टं
 कलत्रेऽपि पेषनं। त्रातारमिंद्रपूर्वेण इदमापस्तु पश्चिमे। नवनिःपावमानीनियष्टि
 कुंजनिषिंचयेत्। उत्तरेणेव कुंजेन महित्रीणां रुचेन तु। शतं जीवेति वायवे च यविष्टे
 ति नेरीति। अनिवा इति ईशान आग्नेये कोसिमंत्रतः। नगं तेत्यादि निर्मंत्रि रनिषिंचनु
 मंत्रवित्। कृतानिषेका सा कन्या सितवस्त्रैरलंकृता। दध्यक्षत फलेः पुष्पैरर्घ्यं दद्याद्बृह

स्पतः। नमस्ते गिर सो नाथ वाक्यतश्च हृदस्पतः। क्रूरग्रहपीडितानां चित्रावानसुरेश्वर।
 रूपं ददियशो देहि न त्रिरिंधर्मवत्सलं। पुत्रान् देहि धनं देहि सर्वान् कामांश्च देहि मे। कृते
 स्नानततामर्त्री विधिवत् स्थापयेद्गृहान्। पूर्ववत् स्थापयेद्दक्षिं ब्रह्माणं वोपवेशयेत्।
 प्रणीता प्रणयनं तत्र बहिरास्तरणं ततः। पात्राणां सादनं कृत्वा विशेषश्चात्र कथ्यात्।
 बार्हस्पत्यं च संकृत्वा पृषदाज्यघृतं च सं। पीतवस्त्राणि धेनुश्च दक्षिणार्थे द्विजोत्तमैः। आ
 घारावाज्यनालो वज्रादिष्टाज्या कुतीः पराः। मुनींश्च पृषदाज्येन चतुरावद्यदो मयेत्।
 वाजस्येमतिर्भैक्षमित्यर्वा हि मये दक्षि मध्यतः। मधुघृताक्ताः प्रादेशी मश्वठी समिधक २२

मात्रा सदस्रं दो मये नमं त्री हृदस्पततिर्मन्त्रितः। पुनराज्या कुतीर्देया अष्टानिश्चक्रावणु
 स्ताली पाकेन दो तद्याश्च तस्त्रा कुतीः पराः। प्रथमा वाचस्पततिर्द्विजासां द्वितीयया। वा
 चस्पतिर्विश्वकर्मावृत्तीया। ह्रामयेद्बुधः। हृदस्पततिर्दयश्च चतुर्थी। द्विजसत्तमा। उत्तमोऽस्त्रि
 ष्ठरुतंदद्यात्त्रायश्चित्तं यथा विधिः। ग्रहयज्ञविधमेनेन पश्चाद्दो मं उकारयेत्। ब्राह्मणे वा
 समीपीतधेनुं दद्याच्च देशके। सवस्त्रांसहिरण्यांच सर्वाणि विनाशिनं। आं वाययित
 ता दद्यात्कर्मसिद्धिप्रयोजनात्। गुरुपूजाप्रकर्तव्या कपिलस्य वचो यथा ॥ ॥ इति हृदस्प
 तिपूजाविधिः समाप्ता ॥ ॥ अथ विवाहादिभुनकर्मप्रवृत्तिविनायकीर्शांतिः ॥ ॥ ग्रहशां

तिर्वा॥ तत्प्रतिनिधौ ब्राह्मणजो जनं वा॥ स्नानं संध्यातर्पणं॥ वैश्वदेवं सर्वसद्येन
 देवपूजा॥ लिखितगणेशपूजा॥ वर्णकाचारः॥ मातृस्थापनं॥ वसोऽर्चनं॥ वृद्धिश्चादौ तेषां प्रका
 रः॥ अत्र मनं प्राणायामः॥ स्थस्तिनो मिमीता० दि॥ प्रयोगं कृत्वा सुतस्य वि० र्गणेशगोया
 दिमातृणां वसोऽर्चनसहितानां स्थापनप्र० ये॥ पुण्यादं० स्तुत्यादिमुत्रांतिर्न विवृ० अ० ग०
 र्थं यथासंपन्नेनानेन वज्रो ब्राह्मणान् अहं तर्पयिष्ये न गवं तो गणेशं विकेतथा आदित्या
 दिनवग्रहाश्च प्रीयंतां॥ श्रीमद्गणपतिं स्थापयामि॥ गौरीं स्थापयामि॥ पद्मां० शचीं० मेध्यां०
 सावित्रीं० विजयां० जयां० देवसेनां० स्वध्यां० स्वाहां० मातृं० लोकमातृं० धृतिं० पुष्टिं० वृष्टिं० गो ३०

श्लो०

त्रादवीं०॥ तत्र लोकाः॥ गौरीपद्माशचीमेध्यासावित्रीविजयाजयादेवसेनास्वध्यास्वाहा
 मातृलोकाः॥ मातृलोकाः॥ धृतिः पुष्टिस्तथा वृष्टिरात्मा देवतया सद्गुणानाधिकाद्येता वृद्धौ
 पूज्याश्च उद्धरा॥ रुचेदीनां सप्तदश॥ तासां प्रतिष्ठा पूजा॥ गुडधूपः॥ नालिकेरार्घ्यः॥ पूगपत्रा
 णि॥ नेत्रव्यानि॥ अत्र चंदनगं० र्थं इदं नेत्रव्यं गणेशगोयादिमातृणां वसोऽर्चनसहितानां
 न्येनेत्रव्यं वस्वाहा॥ गणेशगोयादिमातृभ्यो नमः॥ इति नमस्कारः॥ ततो वसोऽर्चनः॥ गृहस्य
 पूर्वकुड्ये वज्रकुड्ये वा॥ शतधरमिति मंत्रेण मंत्रावृत्या प्राक् संस्था उदक् संस्था वा शिरसि
 समीलिता सप्तधृतधराः कार्याः॥ गृहनिर्गमवामेव वसोऽर्चनं वावदिका॥ कार्या विवादे वि

दक्षिणदेवे पूर्वदक्षिणे ॥ गृहाद्यै पश्चिमद्वारे तथा उत्तरमेव ॥ वेदिका वव सोधारि गृहनि
र्गमदक्षिणे ॥ तासां प्रतिष्ठा पूजादिः ॥ ततो दक्षिणादिः ॥ तद्विरच्यता ॥ विशेषां दवानां सु
गमे ॥ पिदृणां वत्रा रियुग्मानि ॥ अक्रोधेनैः ० सर्वया ० नां दीमुखी विश्वदेव ० द्यौः ॥ ए ० पूजा ॥ स्व
स्तिन इन्द्रो वृषश्चक्रवाक ॥ पू ० नं ॥ एवं सर्वत्र ॥ पि युग्मस्य द्वितीये ब्राह्मणे अवने जनं ॥ एवं व
तीये ॥ बटे ॥ एवं बह्वर्थे ॥ पिदृणा मपि यवान् गृहीत्वा प्राञ्जुखः प्रदक्षिणां कुर्वीत ॥ सुसर्वया ०
नां दीमुखी मातृश्राद्धे ० पादप्रक्षालनं आब ० नं ॥ द्वितीये बटे ॥ अवने जनवर्जित सर्वया ०
पूर्ववत् एवं सर्वत्र ॥ नां दीमुखी पिदृश्राद्धे ० पा ० नं ॥ आ ० नं ॥ नां दीमुमाता मद्श्राद्धे ० पा ० आ ० नं ३१

नां दीमुखी माता मद्श्राद्धे ० पा ० नं ॥ स्वपादो प्रक्षालनं ॥ आवमनं प्राणायामः ॥ स्वस्तिनो
मिमीता ० संगमे महि ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अपवित्रः ० नमः स्वाहायै स्वाहायै ० आन्युदयिक
श्राद्धोपहराणां पवित्रता स्तु ॥ चूरादिः प्रबोदयात् ॥ उपास्मे ० मधु ३ अत्राद्य इति देश
कालौ संकीर्त्य मम सुतस्य विवाहोऽस्य कर्मप्रार्थन निमित्तं गोत्राणां नां दीमुखी मातृ ० नां
नां दीमुखी नां युग्मरूपाणां गोत्राणां नां दीमुखी पिदृपि ० नां ॥ नां ० नां ॥ गो ० नां माता मद्प्र
नां ॥ गोत्राणां नां ० माता मद्प्र ० नां ॥ नां दीमुखी नां युग्मरूपाणां नां दीमुखी विश्वदेव ०
कंपावर्णवत्तुष्टयविधिना यु ० आन्युदयिक श्राद्धमर्दकरिष्ये ॥ उक्तं रुच्यं ॥ नां दीमुखी वि
श्वदेवा इदं वः आसनं ॥ गात्राः नां ० पि ० हाः यथा विनागं इदं वः आसनं ॥ एवं पार्वणवत्तुष्टु ॥

चटंत्रतिकरणीयं॥ आगच्छंतु० विष्टे देवास आ० न० विष्टे देवाः शृणुत मंदवं मे० धृ॥ ३४
 धयः० सि॥ पुनस्तृतीयवटे॥ नां दीमुखीमादरावाहिषे॥ उवांत० वे॥ नां दीमुखान्पिदुन्ना
 वाहयिषे॥ उ० वे॥ नां दी० मातामहानावा० ये॥ उ० वे॥ नां दी० मातामहारावाहयिषे॥ विष्टेषां
 देवानां अर्घा० स्तु॥ पिदुणां अर्घा० स्तु॥ १२ पवित्रे देहे सर्वत्र॥ शानो देवी० यवो सि० अत्र चंद
 नादि॥ नां० नां विष्टेषां देवानां अर्घा० स्तु॥ ततः पिदुणां अर्घा० स्तु॥ शानो देवी० यवो सि०
 पुंस्तु पुष्ट्या नां दीमुखान् लोकान् श्रीणा० अत्र चंदनादि॥ नां दी० नां पिदुणां अर्घा० स्तु॥
 उ० वे० स्तु॥ नां दी० न्यो विष्टे न्यो देवे न्योनमः॥ यादिया० एवं सर्वत्र॥ अर्धं तां० मि॥ नां दीमुख
 रे न्यः स्तु॥ नमसि॥ अत्र चंदनादि॥ यथा दत्तं चंदन० नं नां दीमुखान् विष्टे० हा॥ य० गोत्रा० नां०

३२

मादृ० हा॥ य० हा॥ एवं सर्वत्र॥ इमानि अर्चिता निज्योतां पि अर्चन विधेः परिपूर्णतास्तु॥ आव
 मनं॥ नृकुवः स्वः॥ अर्चन मी० रा॥ इति यवान् विकीयी॥ नो जन संकल्प्य॥ पिदुणा मपिदुयं
 रक्षा॥ वः स्वादा॥ नृगदि॥ उपास्ते० मधु३ अत्राद्य इति देशकालौ संकीर्त्य मम सुतस्य वि
 त्तं गोत्राणां० नां० नां॥ गो० नां० पिदुपि० नां॥ गो० नां० मातामह० नां॥ नां० मातामह० अनु० नां
 नां दीमुखानां युग्म रूपाणां नां दीमुखान् विष्टे देव पूर्वकं पार्वणा चतुष्टय विधिना धेयं संकल्प
 सिद्धिः॥ विकरा॥ अमो मया श्ये जीवाय जना गबहिः कृता॥ तेषां तर्ज प्रदास्यामि विकरुषि
 हेतवे॥ स्तराणां॥ पात्रे जप॥ अर्चने जन॥ १२ दधि बद्ध राक्षस मिश्र पिंडदानं॥ १२ अत्यवने जनां॥ अ

अत्र। एतद्द० र॥ नां दीमुखे चोवास॥ चंदनादिअत्राच्छादन० हा। अत्राच्छाद० स्तु॥ अनेन
 पिंडदानेन गृहे० उ० स्तु॥ ततो नमस्कारः॥ ततो वरः। कन्यावा। प्राङ्मुखं देहल्यानुपावश्य
 संबंधिनी स्त्री पीतवस्त्राच्छादिते। इतरस्य वा॥ तस्याः शिरसि ह्यर्पेण ब्रीहौ च अवकिरेत्॥ त
 स्य दक्षिणहस्ते लोके कणबंधनं। एवं लोकाचारं कृत्वा वरः नमस्कारं कुर्यात्॥ अरुचा उ
 न॥ पुण्या० इत्यादि॥ सुशांतिर्न विभु॥ अस्य हि० च दे॥ १२ सविषां। दक्षिणाः पांत्वित्यादि॥ संप
 द्यतां। नां दीमुखो मातुः प्रीयतां। नां० खाः पितरं प्रीयतां। नां० माता महाः प्रीयतां। नां० मा
 तामह्यः प्रीयतां॥ या मा मुद्दिष्टं ताः प्रीयतां। येषा मुद्दिष्टं ते प्रीयतां। पवित्राण्या स्त्रीयी। नां दी मुखे ३३

खान्पिदन्वाचयिष्ये। वाच्यतां। नां० मातृव्यः स्वाहो ह्यतां। एवं सर्वत्र॥ पुनर्बुवः स्व॥ ऊर्जैव
 दंतीरमुत० न॥ पुनर्दक्षिणा॥ अस्य० दे॥ सोम्याः पितरं संतु॥ गोत्रं नो वर्द्धतां इत्यादि॥ चंदनं
 कुर्यात्॥ नां दीमुखा विश्वे देवाः प्रीयतामिति ब्रूहि॥ नां० उ॥ आशिषः॥ पिंडा धारणं। पात्रवाल
 नं। नृर्बुवः स्व॥ संचरमन्युक्ष्य॥ स्वस्ति न वंतो ब्रुवंतु॥ आदित्या० ग्रहाः प्रीयतां इत्यादि॥ ब्रा
 ह्मणहस्ते सुप्रोक्षितादिकं विधाय अद्येत्यादिकालसंकीर्तनं॥ मम सुतस्य विवा० निमित्तं
 सर्वानिष्टपरिहारयंगोत्राणां मातृ० नां। गो० पि० नां। गो० मा० नां। गो० ए० नां० माता महा
 नां। नां दी० वेश्वदेव पूर्वकं पार्वणचतुष्टयविधिना कृतस्य० स्तु॥ गृहे० उ० स्तु॥ त्यसूषुवा०

म॥ ॥ इति वृद्धिश्च विधिः ॥ ॥ अथ कन्यावरणं लिख्यते ॥ अनृक्षराज्जव इत्युवापरिले
 ता कन्यावरणार्थं गच्छतो वरकान् उदकुं न मादाय कन्यापितुर्मंडपद्वारे स्तिवा अमुकसगे
 त्र अमुका रशमहिं नो इति त्रिः कथयति । ततः कन्यादावृष्ट्याः प्राप्नुस्वा पीठे परिकन्यामु
 पावशयेत् ॥ सर्वकन्यायाः पश्चिमत उपविशंति ॥ वरकाः आचार्यप्रमुखाः कन्याग्रतः पश्चिमा
 निमुखा उपविशंति ॥ अमुकसगोत्रः देवदत्तः अमुकशर्मावरः अमुकसगोत्राः अमुकाश्च
 अमुकशर्माणो वरस्य पितृपितामहप्रपितामहाः ॥ अमुकसगोत्राः अमुकाश्च अमुकशर्मा
 णाः मातामहप्रमातामहदृष्टमातामहाः ॥ इति कथयित्वा कन्यां प्रार्थयित्वा ॥ अस्मदराय ३४

त कन्यां देदीति ॥ ततः कन्यादात्रा अहं लभ्य उपस्थित ॥ अविकलं श्रियाया अपापाय दास्या
 मीति ॥ अंगीकृतवावपि पक्षौ अनाष्टुष्टमिति मंत्रेण उदकुं न स्तां उदकपूर्णं पुष्पाक
 तफलवदहिरण्यमिश्रां पूर्णपात्रीय श्रियवृक्षजां उत्तमधा उमयीवा अनिष्टरांताः ॥ आनप्र
 जां दे ॥ प्रजां च यदि दधमि । पशूँस्त्वयि दधमि । तजो ब्रह्मवर्चसं त्वयि दधमि । इति उच्चार्य
 वरवित्तसक्त आचार्यः कन्यामूर्द्धितां करोति । तिष्ठन् । एवं प्रतिपन्ने वरवित्तके गृहमागत्य
 कथितप्रतिश्रुता कर्मनिवतिपश्चात्तद्वक्ष्यामः ॥ ॥ इति कन्यावरणं ॥ ॥ ततस्तान् ब्रूत दा
 नाचारम् ॥ तत्र वस्य पादो प्रक्षाल्य कन्यादाता ललाटे कुंकुमविक्रंतवा वस्त्रयुग्मां दे मंकाप

संवापवीतंददाति। ततो धृतवस्त्रयुग्मस्योपबिष्टस्य मांगल्यकरां कन्याप्रदं करोति। ततो
 अक्षतान्गृहीत्वा दक्षिणं जान्वन्वारय्य। इमं मंत्रं पठति॥ तस्मिन्काले अग्निमांनिधौ स्नाते
 स्नाताश्चरोगिणि॥ अयंगे अपतिते अक्षीवे वयिकन्या न विद्यति॥ ततः सप्तनिःसृगे युक्ता नि
 सप्तनागवल्लीदलानि ददाति। पुण्या० इत्यादि॥ दक्षिणा संकल्पः। तां बूलदानकर्मणा प्रति
 ष्ठा मिथ्यं हिरण्य० च॥ वृद्धपुरुषब्राह्मणे चोर्हं संप्रददे॥ ततो वरोपि दक्षिणा संकल्पं करो
 ति॥ पुण्याहमित्यादि॥ द्विपदचतुष्पदेभ्यः सुशान्तिं न विवृ॥ अस्य स्थिरपत्रकर्मणा प्रतिष्ठा
 मिथ्यं हि० च॥ वृद्धपुरुषब्राह्मणे चोर्हं संप्रददे॥ ततो दक्षिणाः पां वित्यादि। उ नो उग पत्य ३५

ततः॥ इत्यादि सर्वं लोकि कं॥ तता आशी वदि॥ वृषा सिदिवो० एता विश्वा० मात्रेनु त०
 म इत्तुहेति॥ इति तां बूलदानं॥ अथ प्रतिष्ठा कर्म॥॥ आवमनं प्राणायामः॥ स्वस्त्यय
 नं इत्यादि आज्यनागां तं रुचा॥ उ अग्निर्जनिता समे अमुकी देवि दां जायां ददातु स्वाहा॥
 सोमो जनिमान् समा अमुकी देवि दा दया जायया जनिमंतं करोतु स्वाहा॥ वृषा ज्ञातिमात्रा
 समा अमुकी देवि दायै जायाये पित्रा मात्रा न्नात्रा निष्पतिमंतं करोतु स्वाहा॥ इति क्रवेण आ
 ज्यकृती जुहोति॥ ततः स्विष्टकृदादि शान्तं कार्यं॥॥ इति ईशानी कर्म॥॥ विवाहात्पूर्वमि
 न्दिवसे पश्चिमरात्रौ कन्या गृहे वेदिकायां एतस्मिन् कर्म न वति॥ तत्र आवमनाद्याज्यनागां

तं कृत्वा ततर्मगलस्नानां कन्यां अग्नेः पश्चादुपवेश्य अन्वाख्यायां स्तवणं जुहोति ॥ इति स्वाहा
 जुक् स्वाहा ॥ स्वः स्वाहा ॥ नृनुक् स्वः ॥ हा ॥ अग्नेये सोमाय प्रजायतये मित्राय वरुणाय ई
 शाय इंशायै उगंधर्वाय उभगाय उषस्ते उवष्टे उ बृहस्पतये उ राक्षेत्रत्यानी काय
 ॥ एवं ७७ आज्याहुतयो महाद्याहुतिनिःसहस्रवेण कृत्वा ततः अस्मिन् विवाहमहोत्सावन
 त्नायं विस्रः अष्टौ वा अविधवाः स्रस्त्रियः सुरयान्नेन च अर्द्धतर्पयिष्ये ॥ अस्य ईशानी कर्म
 समृद्धयं ब्राह्मणमेकं अर्द्धतर्पयिष्ये ॥ इति संकल्पः कथयति ॥ कन्या गृहे ईशानी कर्म निशा
 यां रायने कृते सति पुनः ईशानी कर्म कर्तव्यमिति ॥ ततः महाद्याहुतित्यादिराक्षेत्रत्यानी का

३६

यस्मादेत्यंतं कृत्वा विश्ववणाय स्वाहा ईशानाय स्वाहा इति द्वे आहुती अधिके जुहोति ॥ एवं
 १२ स्रस्त्री तर्पणं ॥ ब्राह्मण नो जन संकल्पः ॥ ततः स्विष्टकृदादिनायं समापनीयं ॥ कर्मपि
 वर्गे ब्राह्मण नो जर्चयत् ॥ इति ईशानी कर्म समाप्तं ॥ अथ विवाहकर्म उपहासा ॥
 बर्हिः ब्रह्मादिः स्तं व मे कृतां वा वरुष्ठात्नीवर्जं लाजाः शमीपत्रमिश्राः सूर्योऽदकुं नः
 आपस्करोतु पदुपले शमीगर्ज अश्वत्थक ॥ मधुपर्कपदराकां स्य पात्रद्वयं दधिमधु
 धुनानिमिश्राणि मधुपर्कः कथ्यात ॥ ताम्रपात्रद्वयं अथवा सुद्रिके वा ससी उपानहौ मीढ
 लक्ष्मी यवनाजली इत्यादि ॥ आवमनाद्याज्यनागां तं कृत्वा स्वस्तिवाचक ब्राह्मण हस्तेषु
 सुप्रोक्षितादिकं सुशान्तिं न वतु ॥ अस्य विवाहांगस्य स्वस्तिवाचनकर्मणाः समृद्धयं हि च ॥

स्वस्तिवाचकब्राह्मणे चोदं संप्रददे। दक्षिणाः पांचित्यादि। स्वस्तिनवं तो क्ववं उ ब्राह्मणद
 स्तेषु। अस्य स्वस्तिवाचनकर्मणो० वक्त्रेः प्रसादात्० स्तु। गृ० उ० स्तु॥ ततः आगत्य वरस्य म
 ज्जे के स्वस्तिवाचका अक्षता मुर्वंति॥ तदा दंपती रा मी ग नश्चि क्व क पे ष णं ऊरुतः। वद्याः
 उत्तरतः त्रीणि पीठानि स्थापयेत्॥ तत्रागता वरः कन्या प्रदश्यति श्रुतः दातुं दक्षिणतः कन्या ज
 ननी॥ ॥ अथ मधुपर्कः॥ ॥ ततः कन्या दाता कूर्वं गृहीत्वा तिष्ठन्नुदङ्मुखः पठति। उं सा धु
 नवानास्ता मर्वयि श्यामो नवं तं। उं अर्वय॥ इति वरः। प्राङ्मुखः तिष्ठन् सन् कथयति। उं क
 र्वः३ प्रतिगृह्यतां इति दाता। प्रतिगृह्णामीति वरः। ततः पीठे उत्तराग्रं कूर्वं आरोध्व वरः पूर्वान्ति
 मुखः उपविशति। वक्ष्यमाण मंत्रेण। अहं वर्षसा दृशानां विद्यतामिव सूर्यः। इदं तम धितिः ३७

मिया अस्मां अतिदासति॥ ततः कन्या दाता उदङ्मुखः उपविश्य पाद्यं३ प्रतिगृह्यतां इति दाता
 कथयति। प्रतिगृह्णामीति वरः॥ विराजो दोहो मि विराजो ह मशी य मपि पद्यायै विराजो दो
 हः॥ इति मंत्रेण स्वरणायो निनयेत्। अर्धमर्धमर्धं प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्णामी॥ इति वरः कथय
 ति॥ गृहीत्वा मंत्रं विना पूर्ववत् निनयेत्। पश्चात् पादप्रक्षालनं। आवमनीयमा० प्रतिगृह्यतां इ
 ति दाता। प्रतिगृह्णामीति वरः। ततः आपो द्विष्टे तिति स्तु निरे के कया वनेत्। ततो मधुपर्कयुक्ते कां
 स्य पात्रे संकुटीकृत्य गृहीत्वा मधुपर्कं३ प्रतिगृह्यतां इति दाता। प्रतिगृह्णामीति वरः। कां स्य पा
 त्रयुग्मं अनेन मात्रेण गृह्णाति। देवस्य वासवितुः प्रसादं विनो वाङ्मन्यं हस्ते हस्ताभ्यां॥ ततो
 उच्चाटनं। वरः मित्रस्य वाचक्षुषा प्रतीक्षे इति वीक्ष्य। देवस्य वासवितुः० मियरासे ब्रह्मवर्षसा ३८

य॥ इति प्रतिगृह्य सद्योपाणौ लब्ध्वा। अंगुष्ठेनोपकनिष्ठिकावधूवधिति गृहिवाकां स्य स्य
 धूवधिविलिंपति॥ उवमवस्त्वा० उ॥ अनेन मंत्रेण पूर्वाधात्त गृहीत्वा धूवधिकां स्य स्य विलिंपति
 धूपितरस्त्वा० उ॥ दक्षिणा दक्षिणे धी उदकोपस्पर्शनं। आदित्या० उ॥ इति पश्चिमार्धा० रुद्र
 ० इति उत्तरार्धा० उदको० विष्टेन्वा देवाः० इति मध्याह्नी॥ सकृन्मंत्राणां द्विद्विस्तूली॥ उ॥ नृप्रा
 न्य॥ उ॥ नृवः प्रा० उ॥ स्वः प्रा० उ॥ नृवः स्वः प्रा०॥ इति प्राश्य। शंनो देवीरनिष्टय० सूर्यं दत्त०॥ इति उ
 रोनिष्टय उद० उ॥ प्राणपात्रसि प्राणं मया दत्तं। इति सिकायां मुखे च॥ स्पृशेत्। उ॥ चक्षुष्या०
 चक्षुषी॥ श्रोत्रपा० श्रोत्रे। इ॥ इत्यत्रा० मि॥ इति नाभिः। अनुनो मार्ष्टि तन्मोयद्विलिष्टं। इति मुखं विष्ट
 नृज्य॥ स्मृतं सति दाता॥ गौगौगी॥ इति पठति। ततः उ॥ माता रुद्राणां नमदग्नि तर्गि वो गो। स्त्रि

ला३

३५

द्रुप॥ माता रुद्राणां० वधिष्ठ॥ इति वरपठति॥ उ॥ उरुज तट्टणान्यत्तु॥ इति वरपठति॥ ततो दा
 तामधुपर्किकौ धेनैः तृणानि दद्यात्॥ उ॥ एषा र्ददी० इत्यादि वरहस्ते। दी० स्तु॥ अस्मिन्मधुपर्कक
 र्मणि कां स्य पात्रद्वयं ता प्रपात्रमेकं मुद्रिके वा मसी उपानहौ माधुपर्किकीं प्रांच सर्वदिव मया य
 द्वाह्मणाय वराय उच्यते मंहं संप्रदेदे॥ वरहस्ते। अस्य मधुपर्ककर्मणो० चरप्रसादात् वक्रैः क्रैः प्र०
 उ॥॥ इति मधुपर्कः॥ ततः कन्यादानं॥ कन्यां वद्याः प्रदक्षिण मानीय वरा दक्षिणा तः उ॥ वे
 द्येत्॥ कन्यादाननिमित्तं वराय एतत्ते पाद्यं। एष वोऽर्घ्यः॥ स्वस्ति न ईशे० उ॥ पूजापादपादप्रहा
 लनं। कन्यायाश्च। आचमनं। स्वपादौ प्राक्षालनं॥ आचमनं प्राणायामः। स्वस्त्ययनं॥ श्रीगणेश
 यनमः॥ अपवित्रं पवित्रो० स्पृशन्नि॥ कन्यादानोप० स्तु॥ तूरादिः। उपास्मै० धु३ अत्राद्य इति दे

रा कालो संकीर्त्य ॥ रा० थं कन्यादानमहं करिष्ये ॥ वरकन्यायां अत्र चंदनादि पूजनं ॥ यथा द
 नं ० सर्वदेवमयाय वराय तु न्यमहं संप्रददे ॥ इमानि अर्चितानि ज्योतीषि अर्चनविधौ परिष्
 कृतानि ॥ आवमनं ॥ नृनुविः स्वः ॥ अकन्यमी ० रा ॥ यवान्विकीर्य ॥ यथा दास्यमानं तृप्तिपर्यंतं तो
 जनं सर्वदेवमयाय वराय तु न्यमहं संप्रददे ॥ पुण्याहं ० वररुक्ते ॥ कन्याया ॥ त्रिवा ० सोमन
 अहंतं ० स्वराशेरे दीर्घमासुरित्यादि ॥ मुशान्तिर्विबु ॥ दनक्षितान् गृहीत्वा ॥ अद्य ० देवोच ॥ वर
 स्य गोत्रावास्त ॥ गो ० अमुकाशर्मणा प्रपौत्राय गो ० अ ० पौत्राय गो ० अ ० शर्मणा पुत्राय गो ० अ
 मुकाशर्मणा वराय तु न्य ॥ गोत्रस्य ० अ ० शर्मणा प्रपौत्राय गो ० अ ० शर्मणा पौत्राय गो ० अ ० अमु
 कुत्र ॥ मम दुहितुः अमु ० गो ० त्रा अमुकी नम्री कन्यां पंचद्वियनिरूपदतशरीरिणी वस्त्रयुग्मेनाच्छ ३२

दितां सोपानत्कां सुवर्णरजतादियथाशक्यत्वं कृतौ प्रजापतिदेवतां अमुकसगोत्रः अ
 मुकाशर्मणा नोशास्त्रोक्तपुण्यफलावाप्तिकामः संप्रददे ॥ मयापि दत्ता जननी ॥ इति कन्या
 याः दक्षिणहस्तं वराय दक्षिणे हस्ते ददाति ॥ ~~अमुकाशर्मणा नोशास्त्रोक्तपुण्यफलावाप्तिकामः संप्रददे~~ ॥ अमु
 स्तीति वरदा ॥ उग्रजापतये ० यत्राणो ० ता ॥ कोदात् ० ते ॥ इति वरं पठति ॥ दाता ॥ उग्रस्मशता ० श
 तजपति ॥ अस्य कन्यादानकर्मणा प्रतिष्ठासिद्ध्यर्थं हिर ० चं ॥ सर्वदेवमयाय वराय तु न्यं स
 प्रददे ॥ अस्य कन्यादानकर्मसमृद्ध्यर्थं दास्यमानां गोरु इति देवतां यथोपस्करसहितानां
 धाद्यर्चितां सर्वदेव ० न्यं संप्रददे ॥ इत्यादिदानसंकल्पः ॥ नृयमी संकल्पः ॥ अस्य क
 र्मसमृद्ध्यर्थं न्यूनातिरिक्तं परिपूर्णं यथोप्ताहं नृयमी दक्षिणां नानागोत्रेभ्यो ० दे ॥ यो ०

तां॥ दक्षिणाः पांचित्यादि॥ अस्य कन्यादानकर्मणो० गृहे० उ०॥
 इतिकन्यादानविधिः॥ ॥ अथ कोटुकावारमंत्राः॥ परस्परमीदुल
 बंधनं॥ रेच्यासी० परिश्रुतं॥ इति वरः कन्यायैवस्त्रंददाति॥
 चित्रिश० पतिं॥ इतिकजलपार्त्रं ददाति॥ समं जंतुं विच्छेदे
 वा० नो॥ इत्यंजनं करोति॥ यथेयं शबी० दिमं॥ इति दक्षिणे
 हस्तेशललीं ददाति॥ रूपं रूपं प्रतिरूपो० शा॥ आदर्शं वामह
 स्ते॥ नीललोहितं० ते॥ इतिकन्याज्ञाति॥ हारं बध्नाति॥ मधुमती
 रो० म॥ इति वरो वधूकफलानि॥ बध्नाति॥ ततः कन्या वरो

त्रिदिकामध्ये अग्नेः पश्चात्तु पवेश्य॥ अन्वारं नकुर्वन्नायां आचार्यः स्ववेणुमहाव्याकृति
 निस्त्रिस्तो जुहोति॥ ततः कन्यादाता उदङ्मुखस्तिष्ठन् प्राङ्मुख्या आसीनायाः कन्यायाः शिर
 सिः स्ववेणुं दत्तं जुहोति॥ सम्राज्ञी श्वशुरेन व० देवेषु॥ स्वाहा॥ ततः पुण्याहं ३ इत्युक्ते वरः
 कन्याहस्तं शमीमनश्चिच्छेत्तु च कूर्पुण्युक्तं मांगुष्टं गृह्णाति॥ गृह्णामि तस्यो नगत्वा यदहस्तं
 देवाः॥ इति मंत्रेणातां हृषं रुच ३ अमोहमस्मि० जरदष्टयः॥ इति जपति॥ ततः आचार्यः
 शान्त्या उदकुं नेन वंस्थापयित्वा नृनुवः स्वरिति पूरयित्वा आभ्रादिपत्राणि निक्षिप्य पाठयति
 एहि मून रि॥ इति वरः कन्यामुक्ताश्रयुग्मान् ब्राह्मणान् स्त्रियां पाठयेत्॥ एवमस्मान्माति० तः॥ इ
 ति दक्षिणेन प्रपदेन त्रिमान्माक्रमय्य प्रदक्षिणमग्निं पर्याणीय रेच्यासी० तं॥ इति उत्तरीयमन्वा

रत्नात॥ ततः आचार्यः कन्याञ्जुलौ स्क्रवेण १ घृतं मुंवंति॥ कन्यादाता दद्यात्ताजानी अत्र
 दान इयं शूपात्रिमुंवंति॥ पुनः स्क्रवः १ अतिधारं लाजानी॥ अर्घ्यं नार्घुं० हा॥ इति तिष्ठतीति॥
 पुनः एव श्रमान० त॥ अननवधूदक्षिणपादाग्रेण अश्रमानमारोहयति॥ प्रदक्षिणामग्निं य
 इयं नार्घुपब्रूते० हा॥ एवं तृतीयं अंगुष्ठं चात्ता आचार्यः तल्ली चतुर्थं तस्य द्वितीये अवदाने स
 वं काणेन वापयेत् प्रागुदीर्घा० सप्त० ति॥ एष एकपदी नवा० ऊ० रा० आ० प० रु०
 स० तान्यदि०॥ आपो हिष्ठा० वन॥ ऊर्जं गुहीत्वा प्रत्युर्वं मार्जयित्वा मूर्धनि
 नियकरं मोचयंति॥ त्रयोऽप्युपविशंति॥ वरगं ददाति॥ पुण्यार्हदी० मुशंति न
 चतु॥ विवाहोऽसवकर्मणः समृद्धिर्धदास्यमानां गायथो पस्करमहितां रु

इति देवतां आचार्ययितुश्चं संप्रददे॥ पुण्यार्हदी० मुशंति न चतु॥ अस्य कर्मणा सिध्यर्थं व
 ध्रुवस्रनिष्ठी नूतं इयं सूर्यापाठकञ्चासणे चोर्हं संप्रददे॥ अस्य विवाहोऽसवकर्मन्यूना
 तिरिकं परिपूर्णार्थं यथोसाहं हयसीदक्षिणां नानागोत्रे० दे॥ यो यस्य० तां॥ दक्षिणायां
 त्वित्यादि॥ एकस्क्रवेण स्विष्टकृत्॥ ठ० सप्तकं॥ सद्यो पाणो ये कुरा० तेषामयं स्क्रवे०
 इत्यादि॥ शांत्यंत॥ ॥ इति विवाहविधिः॥ ॥ मायं प्रातर्विवाहमग्निं परिवयकिर्मत्तत्र
 तेन वयं कुराडिकां कृत्वा पूजां कृत्वा वृता आहुतिं दधं स्क्रवेण मायं प्रातर्जुहाति॥ तत्रै
 वाग्ने॥ अग्नये स्वाहा॥ अग्नये स्विष्टकृता स्वाहा॥ सप्तकादिर्तत्र शेषं समापनीयं नतो
 मंडपाचारं कृत्वा॥ गृहगमनकाले प्रचामुवासीत्यादि नतः स्वगृहं प्राप्ते इह प्रियं १ परादेहि

अश्वीशतनुः सुर्मगली ४ दृष्टमेतत् ५ आशसनं ६ इदं वस्तं ७ इत्येताः सप्त
 बोजपेत् ॥ वरः स्वगृहे आगत्य मंडपे एव आनदुहकर्म कुर्यात् ॥ तदि
 धिः ॥ आवमनाद्याज्यनागांतं कृत्वा आनदुहे कन्यामुपविश्य अन्वारद्या
 यां पतिश्च तस्मात् आकृतीर्जुहोति ॥ अग्निना दावनं रामयामि ॥ अमुकीदा
 स्वाहा वा० सू० वं० अघोरबहुः० दे० ॥ इतिकन्यायाश्च कुपी आज्येन विष्टु
 त ॥ कयानः० तिनिः॥ केशान् अग्निमृश्य उत त्यादेद्या० विश्वे वेदमः स्वाहा मूर्धनि स्त
 वं जुहोति ॥ कुमारमुर्धगे आनीय तस्यां जलौकलानि दवापुण्यार्हदीर्घमायुरित्यादि
 ब्राह्मणदस्तेषु स्वस्तिवाचनं ॥ स्वस्ति न वंतो ब्रुवतु इत्यंतं कृत्वा स्विष्टकृद्दीप्तिर्वसमप

४२

नीयं ॥ इदं वस्तं० दध्मनुने ॥ इत्युक्ते ब्राह्मणं स्तांगृहं प्रवेशयति ॥ दधिकाको इति द
 धिप्राशनं ॥ मोनं ॥ ध्रुवे धिपा० रातं ध्रुवं दर्शयति ॥ ध्रुवं पश्यामीति वधूः ॥ ॥ ठा ॥
 ॥ अथ वनुषी कर्मी ॥ ॥ आवमनादिस विनुर्व इत्यंतं कृत्वा ॥ अग्नये वायवे सूर्याय
 क्लेवरुणाय पूषे प्रजापतये जुष्टं गुह्यमि ॥ ३ वनुषं हूँ ॥ आसनाद्याज्यनागांतं क
 र्त्वा अग्नये प्रायश्चित्तिरसि त्वं दवानां प्रायश्चित्तिरसीत्यादिसप्त निमंत्रिः वनुर्गृहीतेन
 सप्तवर्कृतिर्होमं कुर्यात् ॥ स्विष्टकृत् सप्तकंदक्षिणार्ककल्पः ॥ न्यसीत् ॥ सवेपाणौ
 स्कथयमित्यादि ब्रह्मणे पूरणपात्रं इति कृत्वा वस्त्रकंचुकीपरिधाय मांगल्यादिलोकावा
 रं ॥ आशीर्वादिः ॥ प्रातर्यावाणा० ॥ मर्गो निरांगिरसो ॥ इदं वस्तं माविष्योष्टं० देवानां

श०॥ ब्रह्मोऽमर्जनादिशां त्यंतसमापयेत्॥ ॥ इति वचनं (कर्म) ॥ अथ गन्धधना
 दिमीमांता नयनपथं तर्कमगणः एकतरेण लिख्यते॥ मातृस्थापनं वसोहरिः॥ वृद्धि
 श्राद्धं॥ आचमनादिसवित्रवद्व्यंतं कृत्वा॥ गन्धरक्षणं वरुणदणं॥ रक्षोहाग्नये जुष्टं गुरु
 मि॥ ३ वचनं हस्ती॥ रक्षोहाग्नये जुष्टं मासादयामि॥ रक्षोहाग्नये जुष्टं प्रोक्ष्यामि॥ धमत्रे सि
 गोक्तदेवतायः प्रजापतये नवा जुष्टं प्रोक्ष्यामि॥ समिदादिकं प्रोक्ष्य॥ त्रयोदशं प्रणीता सु
 मुक्तादक्षिणामिकायां निषिं वत्॥ उपरिष्ठात् कृत्वा॥ गन्धरक्षणं प्रायश्चित्तं॥ तृत्तुवः
 स्वः स्वाहा॥ अथाश्वाग्ने० ब्रह्मणमिरिति षड्भिः स्वाहा ता निरीक्षिः प्रत्युवं चतुर्गुदीतं प्र
 थमं वरुं जुहुयात्॥ अक्षीत्यां त इति वर्गेण प्रत्युवमा लेपेन सीमंतिन्या अंगनिमंत्र लिङ्गे

४३

कंक्रमेण विवृजितं॥ स धूमो मासो तिक्रांतश्चेत्तर्हि सीमंतो नयनस्य प्रायश्चित्ता कृती कृ
 त्वा॥ सीमंतिन्या मन्वाश्वायां वतस्तु निष्ठा क्रितिनिःस्त्रवेण ज्यं कृत्वा अवदानधर्मण वरुं
 जुहुयात्॥ धाता ददातु दाशुषे० णः स्वाहा॥ उधता प्रजाया उत्तरा० जुहोत स्वाहा॥
 नजमेष० पुमान्॥ स्वाहा॥ यथेयं पृथिवीम० सूतवे॥ स्वाहा॥ विष्णोः श्रेष्ठेन० सूतवे॥ स्वा
 हा॥ प्रजापातन० णां॥ स्वाहा॥ त्रिष्टेयशातल्या० मुन्नयति॥ उरुवः स्वः इति उदंबर फ
 लाहारं सीमंतिन्या उंसं गे निधाय॥ यमूर्जवतो० नवा इति कंठे बध्नाति॥ उदकपात्रे
 कृतान्मुक्ता विष्णुयोर्निकल्प एकया॥ राकामहेति षड्भिः प्रत्युवं अहता दकं पाययेत्॥
 नात्र स्वाहा कार॥ सुपणो मि० तनू॥ इत्युदरं स्पृशेत्॥ पुण्यानां अधिप्रयणं॥ श्रितानि धार

रां॥ उ नयोः उ दमुदासनं॥ श्रितानां उ ह्वेण उवा सितानां उ ह्वतः॥ पाश्चिच्छालना दीनि
 आज्यनागां तं कृवाग्नचधनकर्मणः॥ कालातिक्रमदोषनिवृत्त्यर्थं प्रायश्चित्तमहं करिष्ये॥
 उ ह्वतुवः स्वः स्वाहा॥ अयाश्वासेऽस्य० जं॥ स्वाहा॥ ततः पुरस्तासकं महाद्याकृतिवतुष्ट
 यं कृवापणकृतिनी हलं निःपीडनासिकायोग्यं कृवा॥ उ दीधतिः पतिवती० विद्धि॥ स्वाहा॥
 इति मीमंतिन्याः॥ दक्षिणनासिकायां निषिं वत्॥ उ दीधतिः विश्वावसो० सृजस्वाहा॥ त
 त्रिवनिषिं वेत्॥ गंधर्वस्य० सि॥ इत्युपसृष्टं सृजेत्॥ ततः प्राणोत्तरेतो दधमि॥ अमुक
 सागात्र अमुकी देवधूं अवजिघ्रति॥ उपरिष्ठासंज्ञं महाद्याकृतिवतुष्टयं कृवाग्नं स
 वनप्रायश्चित्तं॥ उ ह्वतुवः स्वः स्वाहा॥ अयाश्वासे० जं स्वाहा॥ वटशृंगोपेषयित्वा पुरस्ताधुवा ४४

अग्निनारयितन्नसुरीपसमिधानिः पित्रांगरूप इति वतस्तुतिः स्वाहा॥ तानिः मीमंतिन्या
 पु० स्तु॥ इत्यादिमुशान्तिवत्॥ अस्य मीमंतो नयनकर्मणः प्रतिष्ठासिध्यर्थं कृषनदक्षिणानिः
 श्री ह्वते इहं अजाययुत्तमदं संप्रददे॥ दक्षिणाः पां वित्यादि स्वस्तिनवंतो ब्रुवंतु॥ उ नयो
 अह्वीया एकेकमवदानं गृहीत्वा स्विष्टकृत्वा सप्तकं॥ सद्ये पाणो० सकृद्यर्घ्यं० तिस्रः समिधः
 ययो० इदमाप० नं॥ वर्द्धिर्हमः॥ अमीषां कर्मणां सप्तद्वयं हिरण्य० इहं॥ अथवा यथोभा
 हां तृयसे दक्षिणां नानागोत्रेत्यो० दे॥ यो यस्य० तां॥ प्रणीता विमोकाः मार्गल्यं॥ वद्धपिनी
 आशीर्वादाः॥ ब्रह्मणेष्टा पात्रं॥ ब्रह्मोत्सर्गः॥ अमीषां कर्मणां सप्तद्वयं यथा संपन्नेना
 न्नन ब्राह्मणमेकं तर्पयिष्ये॥ नानं ईशानी त्रयो वे॥ अमीषां कर्मणां यन्मूनातिरिक्तं० स्तु

पाकयज्ञासमासाद्यै कार्यानि काश्च बहिषा ॥ एकः स्विष्टकृतः कुर्यान्नानापि सति देवते
 इत्याश्रयायनकारिकार्या ॥ अनाकपाकयज्ञास्य एकस्मिन्काल एव चत् ॥ समानतंत्र
 काकार्यानि तत्रावतिरिच्यता ॥ ॥ इति सीमंतोन्नयनकर्मा ॥ अथ जातकर्मा ॥ नामक
 र्मा ॥ अन्नप्राशनं ॥ एतानि एकतंत्रेण कर्तव्यानि ॥ पुत्रे जाते हिरण्यश्राद्धं तद्विच्य
 ता ॥ जातमात्रश्रवणात्पितृस्मृश्यत्वं ॥ सविलर्मगतस्नानं ॥ वस्त्रपरिधनं ॥ तिलकं ॥ देव
 पूजा ॥ आचमनं ॥ प्राणायामः ॥ पुनराचमनं ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ सप्तधा धमः देवाका
 म् ॥ ॥ ॥ ॥ हिरण्यश्राद्धोपहाराणां ॥ ॥ ॥ ॥ तूरादिः ॥ उपास्ते ॥ धुश्मासादिदेशकालो
 संकीर्त्य जातमुतस्य सर्वानिष्टपरिहारार्थं सर्वकामसमृद्धयर्थं सर्वदुरितोपशान्त्यर्थं च

४५

युषो निवृत्त्यर्थं गणेशां विक्रयोः प्रीत्यर्थं आदित्या दिनवग्रहाणां प्रीत्यर्थं आदित्या दिन
 वग्रहाणां मानुक्त्यर्थं नां दीमुखानां प्रीत्यर्थं हिरण्यश्राद्धमर्दकरिष्ये ॥ पु० शि० सो० अ०
 दीर्घमायुरस्ति इत्यादि सुशान्तिर्न विभु ॥ दर्नादनां गृहीत्वा जातमुतस्य सर्वानिष्टं हि
 रण्यं दे ॥ श्रीगणेशां विकेतया आदित्या दिनवग्रहाश्च प्रीयतां ॥ जलं जले ॥ पूर्वोक्तं
 जातमुतस्य ० र्थं गोत्रदेवतानां प्रीत्यर्थं यथा दास्यमानानि नालिकेरखंडानि गुडशृतस
 हितानि कस्मै चिद्वाह्मणाय वृत्त्यं संप्रददे ॥ न गवत्यः गोत्रदेवताः प्रीयतां ॥ ग्रहाणां वि
 शेषदानानि ॥ ततो ह्यसौ संकल्पः ॥ अस्य हिरण्यश्राद्धकर्मणां प्रतिष्ठासिद्धयर्थं न्य
 नातिरिक्तं परिपूर्णा र्थं यथो माहां ह्यसौ दक्षिणां नाना गोत्रेभ्यो ब्रा० दे ॥ करसंपुटैः

त्वा॥ उदक्षिणाः पांचित्यादिस्वस्तिनवंतो ३ जलं ले॥ अस्य हि रण्यः
 आह कर्मणा० स्तु॥ गृहे० उ० स्तु॥ मांगल्यं॥ आशीर्वदाश्या॥
 जन्मपत्रिकाश्रवणं॥ ॥ इति हिरण्यश्राद्धविधिः॥ ॥ अथ जातक
 मादीनि॥ ॥ आबमनादिसवितुर्वदत्यंतं कृत्वा उक्ता देवता चो
 जुष्टं गृह्णामि॥ ३ च उष्टं दक्षिणी॥ शेषातिमर्शनादि आज्यनागार्तं
 कृत्वा जातकमप्राप्य श्वेतं॥ पुरस्तात्॥ ततः बालं दक्षिणीं निरवधाय॥
 उक्तवा प्राणिदि॥ यजुषा समनिदि॥ सामोदनीदि॥ इति मंत्रं निःश्यामं वा
 तस्योपरिष्ठात्करोति॥ ततः सर्पिर्मधुनीदध्नुदकं एकीकृत्य॥ प्रतेयछामि

मधुमन्मखाय त्वदं प्रसूतं सवित्रामघोना॥ आद्युष्मान् गुपिता देवता निःशतं जीवश
 राद्युष्मान् अस्मिन् अमुकस गोत्रदेवदत्त अमुकशर्मन् इति मंत्रादृत्या देवता निःश्रा
 वायेत्॥ दक्षिणे कण्ठे वाक् ३ इति जपति॥ ततः उवाग्देवी मनसा संविदाना प्राणेन व
 क्षेप्तमहे प्रोक्ता॥ जुषता त्वा सोमनसा यदेवी महोर्मश वाणी वाणी वा॥ सतिला स्वयं
 दू इत्यनुमंत्रयते॥ तत्सुवर्णं शिराः सूत्रेण बध्म दक्षिणे हस्ते बध्नाति॥ उपरिष्ठात्॥
 ततः नामकरणप्रायश्चित्तं॥ नू० अया० जं॥ अवदानधर्मेण चरुहोमः॥ उ प्रजापतये
 स्वाहा॥ एवं यस्यां तिथौ जातो न वृत्तितां जन्म तिथिं वतुर्थं ताजु कुर्यात्॥ उ अग्रे ये स्वाहा॥
 उ कृतिकायः स्वाहा॥ उ प्रजापतये स्वाहा॥ उ रोहिण्यै स्वाहा॥ उ सोमाय स्वाहा॥ उ मृगशि

रासस्वाहा॥ एवं त्रीणि नक्षत्राणि सौ देवतानि यस्मिन् जातानवतितन्मह
 त्रं मध्ये कर्तव्यं॥ पूर्वदेवर्तपश्चान्नक्षत्रं सर्वत्र॥ उत्रायुष्टे० से स्वाहा॥ उत्रायुष्टे०
 दक्षिदिर्मस्वाहा॥ उत्रं सोममहे० से स्वाहा॥ एवं दशचर्वाकृतयो कृत्वा ततः ना
 गवल्यादिपत्रकुंक्रमेन गोत्रशर्मभुक्तं कुमारनामलिखित्वा दक्षिणे कैर्तो उच्यते॥ सक
 पुचरेत्॥ पुण्यादं दीर्घमायुरित्यादि ब्राह्मणानां हस्तेषु कृत्वा अस्य नामधेयांगस्य स्वस्ति
 वाचनकर्मणा प्रति० ध्वं स्वस्ति वाचक ब्राह्मणेभ्यो हं संप्रददे॥ यो यस्य० तां॥ दक्षिणाः
 पां चित्यादि॥ स्वस्ति न वतो ब्रुवंतु॥ अस्य नामधेयांगस्य स्वस्ति वाचनकर्मणा० स्तु॥
 ॥ ततः अन्नप्राशनं॥ ॥ उत्रन्नपतेन्नस्य नो० दे स्वाहा॥ उत्रयश्चिदित पुरुषत्रा० ग्रे स्वाहा॥

हा॥ उत्रन्न आयुषि० ना॥ इति बालमनिर्मन्त्रस्यो नाष्टधिवी० यः॥ इत्युदयगग्रेषु दर्शे
 उपविश्य॥ नूः इति प्राश्या॥ नुवः प्राश्या॥ स्वाः प्राश्या॥ नृवः स्वः प्राश्या॥ इति प्रतिर्मन्त्रं हस्तेनेव
 प्राशयेत्॥ ततः श्रोतः स्विष्टं कृदादिर्शात्यंतं॥ ॥ अथ जुडाकर्म॥ ॥ तत्र पूर्वार्धकः प्रथमरात्रौ
 जटाधिवासनं॥ तद्दिनवा प्रातः॥ स्त्रियो बालं तिलेनाभ्यर्जति॥ विरसो दक्षिणे नागेति स्त्रो
 जटा उत्तरतो देवबध्नांति॥ धूपार्पयति च॥ इत्यादौ लाकाचारकृतमांगल्यं वक्ष्ये नन्वाश
 वादा॥ एषवा दवा वसिना० का॥ तं युवा दवा वसिना० ना॥ उक्ता तव शकु० दा॥ स्वस्ति रिद्धि०
 पा॥ कमेतं तं यु०॥ पा॥ पुण्यादं दीर्घमायुरित्यादि सुर्गातिर्न वतु॥ अस्य जटाधिवासनकर्म
 णाः प्र० र्थे हि० ददे॥ दक्षिणाः पां चित्यादि स्वस्ति न वतो ब्रुवंतु॥ अस्य जटाधिवासनकर्मणा०

गृ० उ० स्तु॥ ततः प्रातरान्युदयिकं कृत्वा व्रीहिपानादियथोक्तं साद्यन्नावमनादि आज्य
 नागांतं कृत्वा। पुरस्तात्। रक्ते बलिवर्द्धनं मण्युपवेश्य प्राञ्जु खं करोति। संवृत्तध० ये। इत्यु
 क्ता० ति॥ आर्षुदंतुजीवसे दीर्घायुवायवर्वासा। आयुषं जमनेः० षं। अमुकसगोत्र अमुका
 अमुकशर्मन् इत्युक्ता त्रयाणां मध्ये प्रथमं दक्षिणकेशपदं त्रीणां तांस्तान् निरक्षिः मंत्रावृत्त्या
 त्रिरन्यनक्ति। शल्लय विजयान् कृत्वा नवनीतनाभ्यं जनादि उषधेनायस्वेन। इति केशमं
 तर्ह्युक्तिः। केशान् कृत्वा नवनीतनाभ्यं जनादि उषधेनायस्वेन। इति केशमं
 इतिलोहहुरमादत्ते। येनावपत्० अयमस्तु वीरः। अमुकसगोत्रः अमुका२ अमुकशर्मा
 इति केशायाणि कृतिनति। कृत्वा न केशान् गामयेनिदध्यात्। ततः आर्षुदं वित्यादि॥ ४८

मंत्रजातं उक्ता स्तूणा राजसंज्ञका एतां महतीं स्तूणां मनिमृशेत्। ततो यथा विनवगृहं का
 कारयित्वा॥ उ० सत्यं च निर्मलं पूर्वद्वारे दक्षिणां द्वारशाखां अनिमृशेत्। अर्धं वेति उत्तरां अ
 निमृशेत्। उ० यज्ञश्च इति मंत्रेण दक्षिणे द्वारे पश्चिमां द्वारशाखां अनिमृशेत्। उ० दक्षिणं
 तिष्ठेत्। उ० बलं च इति मंत्रेण पश्चिमे द्वारे दक्षिणां द्वारशाखां। उ० उ० जश्च इति उत्तरां। उ०
 कृत्वा इति उत्तरद्वारे पश्चिमां शाखामनिमृशेत्। उ० कृत्वा इति पूर्वोत्तरां। ततः श्रीस्तूपो धर्मणा
 राजः इति गृहमध्य एव स्तूणा राजमनिमृशेत्। उ० अदोरात्रे इति द्वारफलके। उ० संवत्सरो
 पिधनं। इति द्वारफलपाटे अनिमृशेत्। उ० उ० क्ता समुद्रो० ति॥ इति अन्यक्रमश्च मानं स्तूपस्या
 निखानत्॥ ॥ अथवास्तोष्यतिकर्म॥ ॥ संध्यातर्पणं वेद्यदेव तत्र मातृपूजनं वृद्धिश्च॥

वसो धर्मराः॥ आचमनादि॥ अग्निं दधमि० दे॥ इत्यग्निं प्रणीय॥ प्रागग्रेषु नवपुक्तेषु
 उदक्तेषु नवपुक्तेषु अग्ने रुतारतः प्रतिष्ठाप्य॥ ॐ अरिष्टास्माकं वी० नं॥ इत्यग्निं मंत्रं परिसृज्य
 नादि आज्यनागां तं कृत्वा पूर्वह्ने तिस्र आहुतीर्जुहोति॥ मंत्रायथा॥ ॐ अन्वित्वा सुरनो नु
 तस्तुषं स्वाहा॥ ॐ ईशानमिदं तस्तुषो नत्वा वाँ अन्वो दिव्यो न पार्थिवौः न जातो न जनियते
 स्वाहा॥ न जातान् जनियते धार्यतामघबन्ति ईवा जिनः॥ गव्यं तस्त्वा हवामहे स्वाहा॥ यदि
 पृथक् करोति तदा ब्रह्मादिकं आसाद्य आचमनादिसवितुर्वदित्यंतं कृत्वा वास्तोषति वरु
 षहर्णं॥ कृत्वा वरो रीसादेन॥ इति आज्यनागां तं कृत्वा अन्वित्वेत्यादि मंत्रैः पूर्वाह्ना प्राप्ता
 तिस्र आहुतीर्जुवा कयान इत्यादि निमध्यं दिनं प्राप्स्यति सौ कृत्वा वामिहीत्यादि नि

५५

रपराह्ना प्राप्ता अहुत्वा ततो नूः स्वादेत्यादि निर्वर्मत्रे न विचवक्ति तीक्ष्णगृह्यत धर्मेण कृ
 त्वा चिष्टकृती दशमी मपि स्वाती पाकस्यैव कृत्वा सप्तकादि शेषं समापनीयं॥ ॐ॥
 तस्मिन् नवाग्नौ मध्यं दैनं तत्र परिसृज्य नादि आज्यनागां तं कृत्वा कयानश्चित्र आहुतुव इत्या
 दि निमिनिर्मंत्रैः प्रकृतिस्तैस्तिस्र आहुतीर्जुहोति॥ ततः चिष्टकृतादिकर्मापवर्गं तं कृत्वा
 णासहितं कर्तव्यं॥ ॐ॥ ततः अपराह्ने आचमनाद्याज्यनागां तं कृत्वा॥ ॐ त्वामिदं हवामहे
 साता वाजस्यकारवात्वा वृत्रे धिं इत्यति नरत्वा काशा स्ववतः॥ स्वाहा॥ ॐ त्वां काशा स्व
 वतः सत्त्वं नश्चित्रवज्रहस्तधुषुया॥ मदस्तवानो अश्वि वः स्वाहा॥ ॐ मदस्तवानो अश्वि वोगा
 मश्वं श्वं रथमिदं सकिरसत्रा वाजन्तजिघृषे स्वाहा॥ ए निर्मंत्रैस्तिस्र आहुतीर्जुवा चिष्ट

कृत्वा सकादि तत्र शेषं समापयेत् ॥ ७ ॥ ततो रात्रौ आचमनादिसवित्रवर्द्धनं कृत्वा द
 विप्रहर्षा ॥ वास्तोष्पतये जुष्टं गृह्णामि ॥ १ ॥ वत्तुर्थं त्रिंशं ॥ वास्तोष्पतये जुष्टं मा मा दयामि ॥
 वास्तोष्पतये जुष्टं प्रोक्षामि ॥ समिदादिकं प्रोक्ष्य शेषोदकं प्रणीता सुमुक्ता त्रिप्रक्षाल
 नं ॥ अधिश्रयणादि आज्यनागांतं कृत्वा चतुर्दशैतं कृत्वा दशवर्तीकृतिर्जुहुयात् ॥ मंत्रा
 यथा ॥ ॐ नृः स्वाहा ॥ ॐ नृकः स्वाहा ॥ ॐ स्वः स्वाहा ॥ ॐ नृवः स्वाहा ॥ वास्तोष्पते प्रतिजानी ३
 अमीव ह वास्तोष्पते ० वास्तोष्पात ध्रुवा ० सो विष्टुती दशमी ॥ ततो यथा विहितं वास्तुदे
 वता ॥ ४५ ॥ प्रत्येकं वर्धनादिर्मेवार्घ्यं तां बृलादि पूजायथा विहिता ॥ ततः शोचननादि सुमुक्त
 तैः सुलभेन नूतनगृहे प्रवेशं कुर्यात् ॥ ज्येष्ठं पुत्रमादाय जार्यां च दाध्मयधन्योदकं कुंभसदि ५६

तः प्रावशेत् ॥ मंत्रस्तु ॥ इन्द्रस्य गृ० किं वा स्तितन ॥ प्रवेशसमये पुण्यादृत्यादि वाद्यगान
 घोषो न वतु मर्हसि ॥ ततो गृहं प्रविश्य वास्तुहर्जाय योक्तां बलिदानं च यथोक्तं वास्तुपरितो
 गृहं परितः कुर्यात् ॥ ततो वास्तुदेवता प्रीतये हिरण्यदिदानं यथाशक्ति ॥ ततः शतं शता
 र्द्धं वातदृद्धं वा यथाशक्ति ब्राह्मणान् नोजयेत् ॥ नृयमीसं कल्प्यः ॥ मांगल्यं ॥ आशीर्वादाश्च
 ॥ ॥ इति वास्तुकर्म ॥ ॥ अथोपाकरणं ॥ ॥ बहिः कृषितर्पणं कर्तव्यं ॥ तच्च उत्तरक्रमेण
 द्याम ॥ अधुना तु क्रमपठिता पाकर्मविधिर्लिख्यते ॥ कृषितर्पणं नंतरं गृहमागत्य आ
 चमनादिसवित्रवर्द्धनं कृत्वा अहृतसूक्तानां धमनानां गृहणं ॥ तन्मंत्रः ॥ अग्नये नृणां सूर्य
 न्यो अग्नये शर्क्तकाया अग्नये मित्रावरुणा व्याम अग्नये मरुतो अग्नये देवेभ्यो अग्नये इन्द्रो मातामिन्द्रा

यागामरुद्रः पवमानसोमायानये विश्वे चोदेवे चो जुष्टं गृह्णामि । श्वत्थं च हं । अग्न
 येष्टुं विश्वे चोदेवे चो जुष्टं मि । अग्नयेष्टुं च स्त्वा जुष्टं मि । कालनाधिपय एषिता निधार
 णानामनाव । तदुक्तं कारिकायां । तस्यानिधारणं वेष्टुं श्रितस्योदासितस्य व । स्या
 दधिअयणानावसत्कादोत्वे कर्मजनं । उदासनपार्श्वप्रक्षालनयोरनाव । दधिष्टुतमि
 श्राणां क्रवेण प्रत्यनिधारणं कर्तव्यं । सप्तदशममिधमित्यारभ्य मध्येन्याहुतय इत्थं तं कृ
 त्वा । अहुतस्तूक्तानां धनानां च दधिष्टुतमिश्राणां च उगृहीतं कृत्वा वक्ष्यमाणं निःकृतिः ।
 स्वादांता निहमिः कार्यः । तेष्वकारः । अग्निमीले मधुर्हंदाग्निगयित्री । उक्तां च को गत्यो
 ष्टुणसूयोनुष्टुप् । उक्तां च मग्नेष्टुममदोऽग्निर्जगती । आवदन्ष्टुममदोऽग्निर्जगती । सा

मस्यमाविष्टा मित्रोऽग्निस्त्रिष्टुप् । गुणानाजमदग्निर्मित्रावरुणौ जगती । त्वां ह्यग्ने वामदेवो
 गिरिः । धममेतवामदेवोऽग्निर्जगती । अबोधमिर्बुधगविष्टिरवमिस्त्रिष्टुप् । गंतान ए
 वयामरुन्मरुतोतिजगती । च्यह्यग्ने नरदाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् । योनः स्वः पायुर्दिवान् अनुष्टु
 प् । अग्निन्तरो वसिष्ठोऽग्निर्विराट् । प्रतिवक्ष्य वसिष्ठ इंश सोमा वनुष्टुप् । मा विदन्मगाथ इं
 शो हृदती । अग्ने याहि सो नरिरग्नामरुतोनुष्टुप् । स्वादिष्टयामधुर्हंदा पवमानसोमो गय
 यत्री । यत्ते राजन् कश्यपः पवमानसोमोऽपत्तिः । अग्ने हृदन्त्रितोऽग्निस्त्रिष्टुप् । तर्ह्योऽग्निः
 विश्वे देवाः शक्राः । ततः स्विष्टकृत् । ततो वक्ष्यमाणं सर्वे ब्राह्मणाः पठेयुः । अहं वा ते । अग्नि
 मीले पुरोहितं वर्गं पावकानः सरस्वती रुचः । अयं देवायात हि लोकाः । एताया सोमा । अ

यं वा। प्रमत्तदे। ईशो मदाय। अनो नशवर्ग२ देविरूपे। प्रतीकमात्रं। जातवदसे रुक्१ इदं श्रेष्ठं।
 प्रवः पातं। सुष्ठु मायातं। वसू रुश। अस्य वामस्य सूक्तं१ तन्नुवो वाम। तावामद्यता। निहोता
 गणानां त्वारुक्१ समामविद्धि॥ मंदस्व होत्रात्॥ अंबितमेवर्ग३ प्रयन्त्राकः। त्रात धारमुसं
 रुक्१ इच्छंति वा। ईश्या। नता। तस्म विवुरुक्१ विद्या नराय। एवात्मा। कयानः सूक्तं१ प्ररुनु
 व्य॥ हंसं शुविषत्। रुक्१ रंतं स्थ गोप्यो। हिरण्यवर्णं विगर्ध३ इदमुत्थत्। त्वामग्नेमहिमदे। प्र
 युञ्जती। स्वस्तिनो मिमीतावर्ग१ रुतस्य गोप्यो। हिरण्यवर्णं विगर्ध३ त्वं हि दैतवत्। पिबामोमं
 ईश्वः। यज्ञायज्ञावः। इयमदं दातवर्ग३ सुषेनरा। जुषस्व। उयोजहे। त्रावतीवर्ग३ प्रब्रल
 अंबर्कं रुक्१ यदद्य। तच्च रुक्१ प्रत्यु। प्रहोदसावर्ग३ तिस्रो वावा। दूरात्। यईश्व। वयमु

५८

प्ररुतानि। त्वावतः। आत्वा। आहूत ईश्वरुर्मर्त रुक्१ आप्र। ईशाय सामा। स्वादि शुयावर्ग३ सो
 मं पुनानः। प्रणः। हिनंति। यः पावमानी रुक्१ धत्ता। असर्जि। पुरो जिती। अयंस॥ निवर्तध्वं।
 त ईनोपाद१ प्रमा। अंबुध्रं वर्ग३ प्रहोता। मा प्रणामवर्ग३ ये यज्ञेन। परावतो वर्ग३ सक्तुमिक्ल
 रुक्१ देवानां। इमं मे गंगे रुक्१ विहिमो तोः। सहस्रशीषसूक्तं१ ह्ये। आशुवर्ग३ उनाउन्नं। नि
 शुमीद रुक्१ तदित्। रात्रीवर्ग३ त्वं बित्। महित्रीणावर्ग३ रुतं वसत्यं वेति समाप्तिपर्यंतं॥ अ
 स्मिन्ने इत्याख्य सार्वध्यायाः परमेवे ततः शिक्ता। कल्पः। द्या करणं। निरुक्तं। गृह्य। उपनि
 षत्। प्रातिशाख्य। रुषि धनो। मुपणाध्यायः। स्वयंनुवेन मस्कृत्य इत्यादि मनुस्मृतिः। यागीश्व
 रं याज्ञवल्क्यं इत्यादियाज्ञवल्क्यः। सर्वा स्मृतयः। पुराणादि सर्वा मीमांसा। सर्वाणि शास्त्राणि

इत्युपाकर्मा ॥ ॥ समाप्तं ॥ ॥ अथ आंतरममये वितरणदिदानसंकल्पविधिः ॥ ॥ तस्य
 प्रकारः ॥ विष्णुपूजा ॥ यथावकाशं तत्र वितरणदिदानप्रारंभनिमित्तं विष्णुपूजनमहंक
 रित्ये ॥ इति प्रयोगः ॥ वितरणीदानप्रतिगृहीतब्राह्मणाय एतत्ते पाद्यं ॥ एष त्वा अर्घ्यं ॥ पूजा
 पादप्रक्षालनं आचमनं ॥ स्वपादप्रक्षालनं आचमनं ॥ गृहं गत्वा ॥ प्रागुक्तं विष्णुः ३ अथ
 वित्रः पवित्रो वा ॥ इदं विष्णुः सप्तव्याधः दृष्टिः ॥ ॥ वितरणदिदानोपहाराः स्तु ॥ तूरादि
 उपास्यैः मधुः ३ अथ श्री इत्यादि गृहाय तानादिव ब्राह्मणानां च संनिधौ एवं गुणविशिष्टेषु
 एकाले देशे च ॥ अमुकस्य आंतरकालनिमित्तं सर्वपापक्षयार्थं शास्त्रोऽर्थं वितरणीदान
 महंक रित्ये ॥ ब्राह्मणस्य पूजा ॥ यथादत्तं ॥ मुद्रिकाद्यपायनानि तन्निष्ठी हृतं इदं वितरणी

५२

दानप्रतिगृहीतब्राह्मणाय तु त्वेपाद्यं ॥ उच्यं सर्वददे ॥ सवसागोश्च पूजनं ॥ अर्चनं स्तु ॥
 आचमनं ॥ अपहता ॥ अरुन्तमी ॥ उदकोप ॥ यथा दास्यमानं दृष्टिपर्यंतं ॥ वितरणीदानं दे ॥ ब्रा
 ह्मणदस्ते सुप्रोक्षितमस्तु ॥ दीर्घमायुरित्यादि मुखांतिर्न वतु ॥ उत्तरानि मुखो ब्राह्मणः ॥
 दाता पूर्वानि मुखः ॥ दक्षिणं जान्वाद्यदन्तक्षितान् गृहीत्वा अद्येत्यादि प्रयोगमुच्चार्य ॥ अमुक
 नागात्राय अमुकशर्मणे अमुकवेदाध्यायिने ब्राह्मणाय उच्यं अमुकसंगोत्रः अमुकनामा
 अमुकशर्महं वितरणी संज्ञिकां गं सवसां गंधपुष्पधूपाद्यवित्तं रुद्रदेवतां सोवराष्ट्रिं जीता
 जतरवुरां तान् पृष्ठां कां स्यादाहनां कृत्स्नवस्त्रयुगाद्यादितां व्रीह्यादिसप्तधान्यसहितानां लवण
 परिमितकर्पासा परिताम्रनाजनस्त्रितलोहदंडधरिमहिषारूढादिमधर्मराजमूर्तिसहितानां प

दृष्टव्यं बद्धे दंडं उनीकास्तितां यमक्षरेवर्तमानां त्रात योजनविस्तीर्णां त्रिगाधं पूयशोणि
 तातायां मांसकर्ममांश्च ये मु रवेर्वज्रं उतेर्ना विधेः कमिनिः संकुलां अन्ये च ममीति दि
 निर्नक्रमकर शिशुमारग्राहादिनिर्जलचरेः प्राणिनिः संकीर्णां दृढामतिनयावहां एवं
 विध्यां वेतरणी संज्ञकां नदीं तर्तु कामः संप्रददे ॥ नमम ॥ गोपुच्छं जलकुशाक्षतं सहितं
 विप्रहस्ते दद्यात् ॥ ततो दक्षिणां संकल्प्य ॥ पूर्वाक्षिण्युण विनिष्कृष्ये काले देवो वा अमु
 कसागात्रः अमुकारं चामर्हिं अस्थि वेतरणी दानस्य सांगता मिथ्यर्थं इदं सुवर्णं अग्निदे
 वतं गंधमद्यर्वितं दक्षिणां संप्रददे ॥ नमम ॥ अनुमंत्रणां ॥ यमक्षरे महाघोरयासावेतर
 णी नदी ॥ तर्तुर्गाददायेतां उच्यं वेतरणी मिति ॥ विल्लु रूपं द्विजश्रेष्ठ हृदेव पङ्क्तिपावना स ६

दक्षिणा मया दत्ता उच्यं वेतरणी च गो ॥ इति ब्राह्मणं प्रणम्य ॥ सार्वर्षा प्रदक्षिणां कुर्यात् ॥ पु
 ष्ठं गृहीत्वा ब्राह्मणेन गार्गा आकर्षयेत् ॥ तत्र मंत्रः ॥ धेनुकेर्त्तु प्रतीक्षस्व यमक्षरे महानये ॥ उत्ति
 तीर्षुरर्हदे विवेतरण्येन मो नमः ॥ ततो वृयसी दक्षिणा ॥ यजमान मांगल्य करणां गवादि स
 र्वमुपहारजातं ब्राह्मणस्य गृहं नयेत् ॥ ॥ इति वेतरणी दानं ॥ ॥ अथ रुणधेनुदानं ॥ ॥
 विल्लु पूजा ॥ पादप्रक्षालनं ॥ आचमनं प्राणायामः ॥ अद्येत्यादि प्रयुज्य रुणधेनुदानं मर्दक
 रिष्टे ॥ ब्राह्मणस्य पूजा ॥ नो जनसं कल्प्य ॥ सुप्रोक्षितादि ॥ अद्यादि प्र० रुणधेनु संज्ञकां
 सवसां गंधमद्यर्वितां रुद्रदेवतां सुवर्णं शृंगी राजतखुरां ताम्रपृष्ठीं कांस्यदोहनां दवर्षिणि
 नृसंर्वधि रुणत्रया पाकरणार्थं उच्यं महं संप्रददे ॥ ॥ इति रुणधेनुदानं ॥ ॥ प्रायश्चित्तं

नुदानं॥ ॥ अनेन विधिनेव॥ ॥ अथ अष्टमहादानानि॥ ॥ तिलालोहं हिरण्यं च काप्यमं
 लवणं तथा॥ सप्तधर्म्यं कृतिर्गवैकैकं पावनं स्मृतं॥ अद्येत्यादि पूर्ववत् तिलादीन्यष्टौ
 महादानानि नाना देवतानि नाना फलदा दृष्टानि तत्र दानफलप्राप्त्यर्थं कस्मै रविद्राक्षणा
 यत्र हं संप्रददे॥ नमः॥ ॥ इत्यष्टमहादानविधिः॥ ॥ पूजां कृत्वा गुणविशिष्टेषु ऐकाले
 देशे च॥ अन्नोदकं सुवर्णं च रजतं वस्त्रं उपायनहो॥ कर्मउत्पुच्छत्रयं चिरमिष्टकालो हृदं उ॥
 तां बूलं वंदनं चार्जुनं पुष्पाण्यादन्नाः॥ एतान्युपदामानि नाना देवतानि गर्भं धृत्वा चित्तानि क
 स्मै रविद्राक्षणाया हं संप्रददे॥ नमः॥ इति षोडशोपदानविधिः॥ ॥ पूजां कृत्वा गुणविशि
 ष्टेषु ऐकाले देशे च॥ इदं तावत्पात्रं यथोपस्करसहितं तिलपूरितं गर्भं धृत्वा चित्तं सदक्षिणं ६१

शास्त्रोक्तं पुण्यं फलावाप्त्यर्थं कस्मै रविद्राक्षणाया हं संप्रददे॥ नमः॥ इति तिलपात्रदा
 नं॥ ॥ अथ घृतपात्रं॥ पूर्वोऽन्व॥ इदं कांस्यपात्रं घृतपूरणं गर्भं धृत्वा चित्तं सदक्षिणं कस्मै रवि
 द्राक्षणाया हं संप्रददे॥ नमः॥ इति घृतपात्रं॥ अथ पददानं॥ पूर्वोऽन्व॥ इदं मासनादिदश
 विधं पदं यथोपस्करसहितं भोजनदक्षिणा तांबूलसहितं शास्त्रोक्तं पुण्यं फलावाप्त्यर्थं क
 स्मै रविद्राक्षणाया हं संप्रददे॥ ॥ इति पददानं॥ स्त्री चत्वारः॥ इमां वंशपात्रीं कंकमादियथो
 पस्करसहितां वस्त्रसुवर्णनिरादि सहितां इह जन्मनि जन्मांतरे च सर्वं उभौ नाय्यप्राप्त्य
 र्थं अहं संप्रददे॥ नमः॥ इति वंशपात्रीदानं॥ ॥ इति विमरण्यादिदानानि॥ ॥ नूयमीमं
 कल्प्या॥ अमीपादानानां न्यूनातिरिक्तं परिपूर्णां हिं हिरण्यदक्षिणा निष्कृये यथा दास्यमानं

इत्यंनानागोत्रे चोवास्तणे चोर्दसं प्रददे ॥ नमम ॥ इति ह्यमी संकल्पः ॥ अथ मरणं
 तरं षट्पिंडाः ॥ तेषां क्रमः ॥ उत्क्रांतिो दारदेशो विश्रांतिो चितास्थाने चाबहस्ते संवयने ॥ त
 षां विधिः ॥ ॥ आचमनं प्राणायामः ॥ विष्णुः ३ अपवित्रः ॥ सप्तधा ध्या ॥ देवता चोमहायोग
 न्य एव वा नमः ॥ ३ आहूतमो गयार्या स्वयमेव जनार्दन ॥ तंध्यात्वा देशकालपात्र इव्यश्र
 द्वा संपत् ॥ अपसव्यं ॥ दृष्टिः ॥ उत्क्रांत्या दिपंच पिंडदानोपहाराणां पवित्रता ॥ तूरादि
 मधुवाता ॥ मधुः ३ अद्यादिमासे पक्षे तिथौ वासरे ॥ यथा वर्तमान नक्षत्रयोगकरण पूर्वमु
 क्तं समवाये एवं गुणविशिष्टायां पुण्यतिथौ अमुक तीर्थे दिववास्तु एतानां संनिधौ
 एवं गुणविशिष्टे पुण्ये काले दशे च ॥ अमुकसंगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य शास्त्राक्तपुण्यकला ६२

वाच्यं उत्क्रांत्या दिपंच पिंडदानमर्हं करिष्ये ॥ स्तरणं ॥ पात्रे जपः ॥ अमुकसंगोत्र अमु
 कप्रेत अवाप्त निश्च ॥ ॥ गोत्रप्रेत एतत्ते पिंडा ॥ प्रत्यवाप्त जनं ॥ पूजा ॥ निवर्त्य दास्य मा
 नं ॥ आमान्त्रयथोपस्करमर्हं गोत्रप्रेत एतत्ते ॥ ॥ अस्य उत्क्रांत्या दिपंच पिंडदानक
 मणो ॥ सर्वं परिहृणं ॥ एति पिंडदाने गोत्रस्य प्रेतस्य दहनयोग्यता वाप्तिः ॥ शास्त्रो ॥ सि
 न्यूनानि रिक्तं परिहृणं ॥ न ईकणै निरिति पिंडत्रय विसर्जनं ॥ ततः अप्रेत वीत विवस
 र्पताता ॥ स्मै ॥ अननमंत्रेण पलाशशारवया चितास्थानं विष्टुज्य पंचरसं स्कारान् कृत्वा
 अग्निं संस्थाप्य ॥ चाबुत्तानं चितो निपात्य ॥ अयं विवस्वत मस्मादयं तयो निस्त्वमयो निः ॥ ॥ स्तु २
 जातो वदो वदस्वैनं सुकृतां यत्र लोकः ॥ अयं विवस्वत मजनयदयं त्वदधि जायतां गोत्रप्रेतः

स्वर्गायलोकाय स्वाहा ॥ प्रदीप्तेऽग्निमेनमश्नं इति दशरुवे जपेत् । सद्या वृत्तानां विद्मः
 माणाः प्रागुदं वः प्रकामंति । पुरोहितः अन्यो वा मृत्योः पदमिति दद्यात् । मृत्यां प्रकामतः स
 पिंशन् अनुमंत्रयति । मृत्योः पदं योऽपयंताय देतुं शधीय आयुः प्रतरं दध्मनाः । आयास
 मानाः प्रजया धानं न शुद्धाः पुता न वत यज्ञियासः । इमे जीवा विमृते राव हवन्न हृद्ग
 देव ह्यतिना अथा प्रां वो अगम नृतये हसां य आसुः प्रतरं दध्मनाः । आपो हिष्ठा रुक्
 मनावसो मवर्गः इति उदकं स्पृशति । ततो मज्जंति । ततः अमुकस गोत्रः अमुकप्रेततिलो
 दकां जुलिस्ते । इत्येकामुदकां जलिं दद्यात् । आपो अस्मान्मातरं सुंधयं तु घृतेन नो दृत
 वः पुनं तु विश्वं हि रिप्रं प्रवर्हंति । दवी रुदि दान्यः शुचिराहूत एमि । अनेन मंत्रेण बहिः सं

६३

निःसरंति ॥ तताव स्रं परिधया तश्च कुरित्युवाचादित्यमुपस्थाया ॥ ततो स्तिमं वयनीं च
 युग्मासुरात्रिषु ॥ अपमद्यो ॥ यत्नमग्ने समदहस्तमुनिर्वपया पुनः । कियान्मृदो हनुपाक
 हूर्वाद्यत्कशा शीति कशीतिका वतिक्लादिकेक्लादिका वति । मंडूक्या सुगममश्मं स्वं
 निंदर्षय ॥ आद्यां मंत्राद्यां सक्षीरेणो देके नैना स्त्री निमं सिधुपलाशपुटे उधृत्य मृन्मये
 केन शोवाल संयुक्तानि अस्त्री निमुक्ता । उतैस्तत्रा मिष्टयि वी त्वत्परी मं लोकं निदधन्मोत्र
 हं रिषं ॥ एतां स्तूणां पितरो धमर्यं तु तत्राय मः सा दना तमिनोऽनु ॥ इति लोष्टेन निधाय द्वाक
 वं ॥ उक्त्वं च स्वष्टि विमानि बाधयाः स्तूपाय नास्मि न वस्तु पर्ववना । माता पुत्रं यथा मिवाथै
 नं नृम ऊरुदि ॥ अनेन मंत्रेण खात निखाय उक्त्वं च स्वमानाष्टयि वी मुतिष्ठतु सहस्रं मित

त्र २

उपदिश्यतां। तद्गृहसोऽष्टतृशुता नवंतु विश्वादास्मेशरणाः संवत्त्र॥ अनेन मंत्राणां
 शानप्रवश्यं अवस्थापयेत्। स्वातंष्टदाहुरयेत्॥ ततः पिंडदानं॥ आचमनं प्राणायामः॥ अप
 वित्रः० रे। सप्तव्याधम० इत्यादि॥ अपसव्यं॥ दृष्टि०॥ अस्मि संवत्त्रन पिंडदानोपहाराणां पवि
 त्रता। दूरदि॥ मधु३ अद्यादि एवंगुणविशिष्टायां पुण्यतिथौ। गोत्रस्य प्रेतस्य अस्मि संवत्त्र
 न पिंडदानमर्हं करिष्ये॥ पात्रे जपः स्तरं॥ अत्रानजनं पिंडदानं प्रत्यवने जनं। पूजानावद्यं
 अत्रा० ने। वद्यैः पिंडस्यार्चनविधेः परिहृणता। अनन पिंडदाननागात्रस्य प्रेतस्य शास्त्रोक्त
 पुण्यफलावाप्तिः॥ न्यूनाति० स्त्री॥ अनन पिंडदाननागात्रस्य प्रेतस्य परलोकेशा० स्त्री॥
 न्यू० स्त्री॥ दु० धेदकदानयोग्यता प्राप्तिः॥ नदं करेणेतिरिति विसर्जनं॥ ॥ तृतीयदिवसे संध्या ६४

काले त्रिष्टु मृन्मयेषु पात्रेषु अष्टसमीपे दु० धेदकदानविधिः॥ आचमनं प्राणायामः
 अपवित्रः० रे। सप्तव्याधम० संपत्। अपसव्यं। दृष्टि० दु० धेदकदानोपहाराणां पवि
 त्रता। दूरदि॥ मधु३ अद्यादिमासे पक्षे तिथौ गोत्रस्य प्रेतस्य शा० धं दु० धेदकदानमर्हं
 करिष्ये॥ गोत्रप्रेतआकाशे दु० धं पिब। एवं त्रिष्टु पात्रेषु गोत्रप्रेतआकाशे उदकं पिब।
 एवं त्रिष्टु॥ अस्य दु० धेदकदानकर्मणोय न्यू० स्त्री॥ अनेन दु० धेदकदानेन गोत्रस्य प्रेत
 स्य शा० स्त्री॥ न्यू० स्त्री॥ दशादपिंडदानयोग्यता प्राप्तिः॥ नदं करेणेतिरिति विसर्जनं॥ ॥
 ततः दशादपिंडदानं॥ तत्प्रकारः॥ तीर्थे गत्वा स्नानं संध्यावंदनं स्मरणमात्रं। त्याज्यवस्त्र
 परिधनं॥ आचमनं प्राणायामः॥ विलु॥ ३ अपवित्रः० रे। सप्तव्याधम० देवताच्यो महागित्य

एवमनमः॥३॥ आद्यं स्वयमेव जनार्दनः॥ तं त्रिदेवां त्रपसव्यं॥ दृष्टिं च॥ प्रथमाह
 आदि दशाह पिंडदानोपकाराणां पवित्रता॥ नृणां मधुवाता॥ मधु३ अद्यादि मासे पदे
 तिथौ अमुकसंगोत्रस्य प्रेतस्य मूर्धादि देहावयवप्राप्त्यर्थं शास्त्रोक्तपुण्यफलावाप्त्यर्थं
 प्रथमाह आदि दशाह पिंडोदकदानमहं करिष्ये॥ सव्यं॥ विष्णु पूजा॥ पात्रे जपः॥ पिंडोदकाणि
 पिष्टुं धेष्टुं तमधु तिल उदकं॥ अनेन जनं गोत्रप्रेतं अवाननिश्च॥ गोत्रप्रेत एतत्तत्त्वं प्रत्य
 वानजनं॥ अत्रा प्रेता यवासाः॥ पूजा॥ निवर्धं॥ अत्रा दानं॥ द्यौः॥ गोत्रप्रेत पिंडोदकं नंत॥ एति प्र
 थं दशानि॥ गोत्रस्य प्रेतस्य शांतिः॥ सव्यं आवमनं॥ मुद्रादिनादि॥ अपसव्यं॥ नो जनं गोत्र
 प्रेततिलोदकांजलिस्तो॥ एकांजलिः पिंडोपरि दद्यात्॥ ततः प्रवृत्तिदशाहपर्यंतं देहे अंजुली

६५

अधिके दद्यात्॥ एवं शतं १०० नवति॥ अस्य पिंडोदकदानकर्मणो० परिपूर्णं॥ अनेन पिंडोद
 कदानेन गोत्रस्य प्रेतस्य मूर्धादि देहावयवप्राप्तिः॥ शास्त्रोक्तपुण्यफलावाप्तिः॥ द्वितीयाह
 पिंडोदकदानयोग्यताप्राप्तिः॥ न्यूनातिरिक्तं परिपूर्णं॥ एवं दशाहपर्यंतं॥ दशमे दिवसे पिंड
 दानानंतरं तिलकल्कोस्तोदकदानयोग्यताप्राप्तिः॥ ततः स्नानं॥ दवाकर्षं कुर्यात्॥ रेखा १० मु
 खं॥ विस्ती० वितस्तिर्लंबा॥ तत्प्रकारः॥ आवमनं प्राणायामः॥ विष्णुं ३ अपवित्रं० वि॥ इदं
 विष्णुवि० रे॥ सप्तम्या० संपत्॥ दृष्टिं च॥ तिलकल्कोस्तोदकदानोपकाराणां पवित्रता॥ नृ
 णां मधु३ अद्यादि० पुण्यविशिष्टायां० तिथौ गोत्रस्य प्रेतस्य मलापवृत्त्यर्थं विवश
 त्यर्थं देवाकर्षं तिलकल्कोस्तोदकदानमहं करिष्ये॥ गोत्रप्रेततैलेनाह॥ एवं दशकल्को

दत्तय। एवं दशसु॥ गोत्रप्रेतउल्लोदकेन स्नादि। एवं दशसु॥ अस्य ते लक लोकोद
 कदानकर्मण० पूर्ण॥ अनेन ते लक लोकोदकदानेन गोत्रस्य प्रेतस्य माला पनुतिः। शु
 विवप्राप्तिः॥ शास्त्रोक्तपुण्यफलावतिः॥ एकादशाहकर्मयोग्यता प्राप्तिः॥ न्यूना० पूर्ण॥
 वस्रत्यागः॥ वपनं। स्नानं॥ ॥ इति दशाहपिंडविधिः॥ ॥ अथ एकादशाहः॥ ॥ तीर्थगवा
 स्नानं। स्नानांगतर्पणं॥ संध्यातर्पणं॥ आबमनं प्राणायामः। अयोगकृत्वा विष्णोः पोतबो
 पवारपूजा॥ तद्विधिः। अद्यादिप्रयोगः। पुण्येकाले देशे वा गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतवविमु
 क्त्यर्थं एकादशाहकर्मप्रारंभनिमित्तं। विष्णोः पोतबो निरुपवारैः पूजनमदं करिष्ये॥
 वामहस्ते दक्षिणे इत्यादिन्यासः। पूजा। जपः। नो जनसंकल्पः। ततो ददुश्चर्थं प्राजाप

त्यसंकल्पः॥ तत्प्रकारः। सुप्रोक्षितादि० मम देहदुश्चर्थं प्राजापत्यप्रत्यान्नायं प्रतिप्राजा
 पत्यं ददशा ब्राह्मण नो जनपरिगणनया तावत्संख्याकं ब्राह्मण नो जननिष्ठी नृत्वं इदं क
 म्भिः विद्वाह्मणायादं संप्रददे। न गवान् पापहा विष्णुः प्रीयतां। अनेन प्राजापत्यावरणे
 न मम देहदुश्चिरस्तु॥ गोत्रस्य प्रेतस्य ऊर्ध्वदिहिक कर्मयोग्यता प्राप्तिः॥ शा० स्तु॥ न्यूना०
 तिरिक्ते० पूर्णमस्तु॥ ततो विष्णुतर्पणं॥ तस्य विधिः। आबमनं प्राणायामः। अद्यादि० गो
 त्रस्य प्रेतस्य शास्त्रोक्तपुण्यफलावाप्त्यर्थं प्रेतवनिवृत्त्यर्थं सद्गतिप्राप्त्यर्थं विष्णवेः सहस्रं
 आद्यंतयोः पुराणसौकत्रयावृत्त्या विष्णुतर्पणमदं करिष्ये॥ सहस्रशीर्षेति षोडशराव
 स्यसूक्तस्य नारायणरुषिः पुरुषो देवता अनुष्टुप् छंदः। अंत्या विष्णुर्। विष्णुतर्पणे विनि

योगः सहस्रशीर्षः ॥ अतसी ३ गोविंदं स्मृतुं माधवं स्मृतुं रुषीके
 रा स्मृतुं अनंतादि सहस्रनामा विल्लु स्मृतुं ॥ (पुरुष एवेदमित्या
 दियज्ञेन यज्ञमयजंत देवा इत्येतावत्पर्यंतं प्रत्युच्यते अंजुली दद्या
 त् ॥ अतसी ३ गोविंदादि सहस्रनामा वि
 ल्लु स्मृतुं ॥ ततो अतो देवा इति षल्वस्य सूक्तस्य मेधातिथि
 र्ऋषिः विल्लुर्देवता आद्या देवी वा गायत्री छंदः ॥ विल्लु गं
 अतो देवा ॥ अतसी ३ गोविं ३ इदं विल्लुर्विच ० दं ॥ अ
 तसी ३ गो ३ विल्लोर्नुकमिति षल्वस्य सूक्तस्य दीर्घतमा ऋषिः वि ५७

ल्लुर्देवता त्रिष्टुप् छंदः ॥ वि ० गं ॥ विल्लोर्नुकं ० यः ॥ अतसी ३ इत्यादि ॥ चूरि ॥ अतसी ३ इत्यादि
 प्रवः पांतमिति षल्वस्य सूक्तस्य दीर्घतमा ऋषिः विल्लुर्देवता जागतं छंदः ॥ वि ० गं ॥ प्रवः
 पांतमंथ सो ० ना ॥ अतसीत्यादि ॥ त्वेषमिच्छा ० पत् ॥ अतसीत्यादि ॥ नवामित्र इति पंचरु
 चस्य सूक्तस्य दीर्घतमा ऋषिः विल्लुर्देवता जागतं छंदः ॥ वि ० गं ॥ नवामित्रो ० ता ॥ अतसी ३
 यः पूष्यो ० जत् ॥ अतसी ३ सर्वाकर्मणोत्यष्टस्य सूक्तस्य नरदा जरुषिः इंश विल्लुर्दे
 वा त्रिष्टुप् छंदः ॥ विल्लु तं गं ॥ सर्वाकर्मणा ० ता ॥ अतसी ३ या विश्वासां ० थो ॥ अतसी ३
 परोमात्रेति सप्तस्य सूक्तस्य ॥ वमिष्ठ ऋषिः विल्लुर्देवता त्रिष्टुप् छंदः ॥ उरुं यज्ञायेति ति

स्रः॥ ऐइश्वा॥ परोमात्रया० से॥ अतसी३ नतविल्लो० न॥ अतसी३ नू मर्तइति सप्त वस्य स्र
 कस्य वसिष्ठ ऋषिः विल्लु देवता त्रिष्टु पृष्ठं द॥ वि० ग॥ नू मर्तो० त॥ अतसी३ चं विल्लो सु०
 न॥ अतसी३ दक्षिणा संकल्प॥ सुप्रोक्षितादि॥ अस्य तत विल्लु तर्पण कर्मणा प्रतिष्ठामि
 ध्यर्थं दि० ब्रा॥ विल्लु प्रीत्यर्थं कस्मै २० ददे॥ नगवान्या० तां॥ ब्राह्मणाने जन संकल्प॥ अनेन
 तत विल्लु तर्पणेन गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्व विमुक्तिश्च कुरुष्यातिवृत्तिः॥ रा० श्रि॥ वृषोऽसर्ग
 कर्मयोग्यता प्राप्तिः॥ तदनंतरं स्नानं॥ ॥ अथ वृषोऽसर्गः॥ ॥ चतुरस्रं स्तंभं त्रिंशत्कृत्वा ईशा
 न्यां महिरण्यं स पञ्चवर्गं सर्वोपधि समुच्चितं सप्तधान्योपरि रुद्रकलत्रां स्थापयिवा प्र ६७

तिदिशं समीपे शारवां निखाय संस्थाप्य॥ आवमनं प्राणाया म॥ स्वस्त्ययनं॥ अद्यादि
 प्रयोगमुच्चार्य त्रसंस्कारादिह विर्यं कृणांतं॥ कृत्वा॥ पिष्टमयं द्रविः पात्रं अंतश्च यि॥ उष्ट्र
 स्ते जुष्टं गुह्यमि॥ इति त्रिः गृहीयात्॥ चतुर्थं त्रिंशं॥ शेषानि मर्तनं॥ पूजे जुष्टमासा द
 यानि॥ इत्यासादनं॥ पूजे त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ति प्रोक्षणां॥ आलोऽथ च वधिप्रयणां॥ स्यो
 नाष्टयिबीतिकलत्रा स्थापनं॥ श्रितानि धारणादि आज्यनागां तं कृत्वा॥ इह रतीत्यादिति
 स्रः॥ अकृतीः॥ स्त्रवेण कृत्वा॥ इह रतिरिह रमर्धं स्वाहा॥ इह धृतिरिह स्वधृति स्वाहा॥ उपसृ
 जं धरुणं मात्र धरुणो मातरं धर्यं॥ रायस्योषमस्मा सुदीधर स्वाहा॥ ततो नरं राजं॥ पूषा
 गायत्री॥ पूषागा अन्वेतुन इति चतुर्गृहीतं पोक्षं बर्कं कृत्वा॥ कुरुवः स्व रितिरुद्रकलत्रां

धूरयित्वा। नुवनमसि सहस्रपोषमिंशयत्वाश्वोददत्त॥ अक्षतमस्य रिष्टमिलानं गो
 पायनं यावतीनामिदं करिष्यामि नृयसीनामुत्तमां सामां क्रियासं॥ इति मंत्रेण दक्षि
 णे त्रिशूलं वा मेव कं। वृषपदं ग्रीवायां यज्ञोपवीतादियथोक्तमलंकरणादिकृत्वा रुद्र
 कलशमादाय आपो हिंष्टेति नववेन सूक्तेन वृषवत्सतरीणां मन्त्रिषे कं कृत्वा ब्राह्मणं
 पृथक् कृत्वा आचार्यः सहस्रशीर्ष इति सूक्तं पठन् वृषवत्सतरीं श्यामिं परिताश्च उवा
 रं प्रदक्षिणीं कुर्यात्। अग्नेः पश्चादुपविश्य प्रयोगमुच्चार्य सद्येन पुष्पाद्यर्घ्या यत्तु जून्
 दनान् सर्वोषधीर्यवांश्च गृहीत्वा षोडशवेन पुरुषसूक्तेन तर्पणं कुर्यात्। अंते अक्षतम
 त्यादिभिः श्लोकैश्च। ततो दक्षिणाभिमुख उपविश्य अपसद्यं कृत्वा पुक्कशात् अर्धे

मूलान् कृत्वा सर्वोषधितिलान् गृहीत्वा घृतमनुस्मरेत्॥ पितृतीर्थनागात्रघृतवृ
 षवत्सतरीं पुच्छेति लोदकं त उपतिष्ठत्वा। एवं तर्पणं कुर्यात्। सद्यं कृत्वा आचम्य वृषव
 त्सरीणां मुसगं कुर्यात्। प्रथमं सुप्रोक्षितादिकं अक्षतमुक्कजामीत्यंतं कृत्वा पश्चात् सद्ये
 न। एतं युवानं पतिवोददामि तनूः क्रीलतीश्वरथप्रियेण। मावश्चात्र जनुषा संविदाना
 रायम्योषणममिषामदेम। स्वाहा॥ अनेन मंत्रेण प्रेरणा। ततो मयो नूरित्यनुमंत्रणं
 कुर्यात्॥ इति क्रमः॥ एतं युवानमिति पठित्वा दक्षिणस्कंधेन प्राञ्चं प्रेरयन्। सुप्रो
 क्षितादि। अपसद्यं कृत्वा गोत्रस्य घृतस्य घृतत्वविमुक्त्यर्थं विसुरुशदित्यलोक
 प्राप्त्यर्थं शास्त्रोक्तपुण्यफलावाप्त्यर्थं द्विं वृषनं वत्सतरीं संयुक्तं यथा वा तत्फलं

कृतं वृषपदग्रीवविरं बितं रुद्रदेवतंगंधध्वजितं एकादशादे अहमुज्जामि । वृ
 षस्य दक्षिणे हस्ते उदकं निनेयेत् । अथोष्टायमयो नूरित्यनुवाकशेषेणानुर्मन्त्रये
 त् । ततः सिष्टकृतौ दादि ब्रह्मविमोकांतं कृत्वा अस्य कर्मणा समृद्धयर्थं यथासंपन्नं
 नान्नेन वृषिपर्यंतं न जनेन पायसेन त्रीन् ब्राह्मणान् अर्हंतं पृथिव्यो न गवत्या कर्म
 गदेवताः प्रीयंतां । दक्षिणा संकल्पः । नान्नेन शरीत्यादि । अस्य वृषोऽसर्गकर्मणो य
 मस्तु । शास्त्रोक्तं । रस्तु । अनेन वृषोऽसर्गकर्मणा गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वं विमुक्तिरस्तु ।
 वसु रुद्रादित्यलोक प्राप्तिरस्तु । ततः स्नानं । देव पूजा पूर्वकं एकादशाह आहं सर्वं
 पसद्येन । दर्शवदुं निधाय । सर्वायां प्रेत आधे ब्राह्मणकार्यं गोत्रप्रेत अवेने निह्व । ७०

एतद् पाद्यं । एष वोऽर्घ्यः पूजा प्रेतिकादिष्टे चो नमः । सद्यं आवमनं प्राणायामः । पुनरावृष्ट्य
 अपवित्र इत्यादि देवता चो महायोगिन्य एव च । नमः । आहूतमोगयां स्वयमेव । देवाकाल
 पात्र इष्ट अक्षः संपत् । अपसद्यं । दृष्टिनि । एकादशाह आहोऽपवित्रता । तिलान् गृहीत्वा । नू
 रादि । तस्य वि० यात्रा मधुवाता मधुश्च तिजपित्वा तिलान् विकीर्या । अद्येत्यादि गोत्रस्य प्रेत
 स्य एकादशाह निमित्तं प्रेतत्वं विमुक्त्यर्थं कृत्वा नृषा निवृत्यर्थं शास्त्रोक्तं पुण्य फलावाप्त्यर्थं प्रेतिको
 दिष्ट विधिना युष्मदनुज्ञया आह मर्हं करिष्ये । गोत्रप्रेत इदं त आसनं । एकमर्घ्यं । नानो देवी
 ति पूरयित्वा । तिलो सीतिलान् प्रक्षिप्य । अत्र वंदनादि अर्घ्यस्यार्चनविधेः परिपूर्णता । च दो

परिपवित्रं मुक्ता। पूजा। प्रेतोकादिष्टे चो नमः। यादिद्या इत्यादि। गोत्रप्रेत एतत्तत्र अर्घ्यं॥
 सकलमर्घं निनयेत्। ततो न्य ऊं पात्रं शुं धं तां लोकाः प्रेतसदनाः प्रेतसदनमसि। प्रेतोका
 दिष्टेभ्यः स्नानमसि॥ ततो चटोपरि अत्र चंदनादियथा दत्तं गंधाद्यर्चनं उपवीतं च गोत्रप्रेत
 एतत्तत्र। वस्त्रादिर्संकल्प्य। समुदायेन तु पृथक् पृथक्। अर्चनविधेः परिपूर्णता। सद्यं च
 चमनं। अपसद्यं। अपहृता। निहन्मि। नो जनसंकल्पः॥ अपहृता पृथ्वी ते पात्रमित्यादि॥
 इदं रे॥ एतत्तत्रैविलो अन्नं रक्षा उदं नं॥ इदमन्नं यदत्तं यच्च दास्यामि तृप्तिर्पैर्यत नो जनं यथा
 दास्यामि न आमानं स घृतं गोत्रप्रेत एतत्तत्र॥ ततो नूरादिजपः॥ अद्येत्यादि गोत्रस्य प्रेतस्य ७१

एकादशाहनिमित्तस्य प्रेतोकादिष्टविधेर्यत्तत्तत्तं संपन्नं॥ एतद्दः सूर्यः। संकल्पसिद्धिः।
 पिंडपात्रे नूरादिजपः। समूलदर्शनस्तरणं॥ अवानजनं। गोत्रप्रेत अवाननिव्व। ततः पिंडदा
 नं॥ गोत्रप्रेत एतत्तत्र। प्रत्यक्षे जर्ण॥ आच्छादनादिः प्रेताय वासः। निवर्धं। अत्राच्छादनादि गो
 त्रप्रेत पिंडा र्वनं त॥ अत्रां पिंडस्या र्वनविधेः परिपूर्णता। अनेन पिंडदानेन गोत्रस्य प्रेतस्य
 क्षुत्तृषानिवृत्तिः। प्रेतत्वं विमुक्तिः। सद्यं च चमनं। सुप्रोक्षितादिः। अपसद्यं। रजनदक्षिणानि
 श्रुं यादास्यमानं इयं गोत्रप्रेत एतत्तत्र॥ अक्षयकाले गोत्रस्य प्रेतस्य उपतिष्ठतां। पवित्रमा
 स्तीयत्रिंशो मुदकं निनयेत्॥ सद्यं। पुनर्दक्षिणा। अस्य हिरण्यं च॥ प्रेतप्रदे ब्राह्मणाय तु न्य
 मद्दं संप्रददे॥ अपसद्यं। नर्दकं निरिति पिंडप्रदे पः। चटोपरि उदकं मुक्ता। तृतीयपृष्ठा॥

अद्यादिप्रयोगः॥ गोत्रस्य प्रेतस्य एकादशा दशा दशतस्य यः कश्चित् न्यूनाः स्यात्॥ अनेन एका
 दशा दशा दशतन गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तिः॥ कुंन दानाया यता प्राप्तिः॥ न्यूनातिरिक्तं
 परिहृत्वा॥ अनिरस्यतां॥ वस्त्रत्याज्यं॥ सद्यं स्नानं॥ अन्यद्वस्त्रं परिधाय॥ आचमनं प्राणायामः॥
 अद्येत्यादि॥ पूर्ववत्॥ सुप्रोक्षितादि॥ गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्त्यर्थं द्वादशानि दृत्यर्थं द्वा
 स्यमानं सतिलोदकुंनमेकं विष्णुप्रीत्यर्थं कस्मै २ संप्रददेत्॥ न गवान् श्रीमहा विष्णु प्रयतां॥ एवमे
 कं यमोद्देशेन॥ एवमेकं विवत्रलेखकोद्देशेन॥ एवमेकं विवित्रलेखकोद्देशेन॥ अपसद्यं॥ गोत्रस्य प्रे
 तस्य द्वादशानि दृत्यर्थं शास्त्रोक्तं॥ यथा दास्यमानाः एकादशा सतिलोदकुंनाः सोपस्कराः वि
 ष्णुदेवताः गंधध्वजिताः केच्यश्चिद्वाहणे च॥ दास्यमानाः गोत्रप्रेतत्वे॥ सद्यं॥ न गवान्यापहा ७२

विष्णुः प्रीयतां॥ अपसद्यं॥ एतिः सतिलोदकुंनदानेः गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तिः॥
 शास्त्रोक्तं॥ द्वादशा दशकर्मयोग्यता प्राप्तिः॥ पूर्वैर्न कृतस्यैतद्विवेतरण्यादिदानसंक
 ल्पः॥ सद्येन॥ दानफलं अपसद्येन दद्यात्॥ सद्यं॥ तीर्थादेवतानां प्रीत्यर्थं न्यूनातिरिक्तं प
 रिहृत्वा यथा दास्यमानं आमानं कस्मै चिद्वाहणाय अर्हं संप्रददेत् न गवत्यः तीर्थदे
 वताः प्रीयतां॥ ततः स्नानं कृत्वा गृहं गच्छेत्॥ एवमेव स्त्रियामपि ततो द्वादशादे स्नानं॥
 नित्यं कृत्वा गोत्रस्य प्रेतस्य इत्यादि द्वादशा दशकर्मप्रारंभनिमित्तं पूर्ववत् षोडशोपहा
 रपूजां कृत्वा द्वादशा दशवृत्तीनिर्पवदशाद्यानि एकादशा दशवत्प्रयोगः॥ अद्यादि॥

गो० प्रे० र्थं द्वादशादप्रवृत्तीनि एकादशमासिकश्राद्धानि त्रिपाक्षिकन्यूनषणमासिक
 ऊनाद्विकसहिता निपंचदशश्राद्धानि द्वादशादाद्युक्तनिमित्तानि प्रतेकादिष्टवि
 धिना एकतंत्रणार्द्धकरिष्ये॥ द्वितीयपृष्ठायां द्वादशादप्रवृत्तीनां एकादशमासिकश्रा
 द्धानां त्रिपाक्षिकन्यूनषणमासिकऊनाद्विकसहितानां एवं पंचदशश्राद्धानां प्रतेका
 दिष्टविधिना यत्कृतं तत्तच्छ्रुत्वा न एतद्वत्सूर्या॥ तृतीयपृष्ठायां प्रतेकादिष्टविधिना यः
 कश्चित्॥ इति विशेषः॥ एनिः श्राद्धः गो० प्रे० कु० रा० त्रि० न्यु० र्णी॥ द्वादशार्कनदान
 योग्यताप्राप्तिः॥ अहं कर्णेति रिति विसर्जनं॥ श्राद्धसमाप्तिरियं॥ ततः स्नानं शुक्ले वास

७३

समीपरिधयः॥ संहो पेण दवर्जं कृत्वा अद्येत्यादि पूर्ववत्प्रयोगः॥ सद्येना द्वादश
 मानोदार्कन नित्यान्न नित्यघट नित्यान्न दीप संकल्प मर्द्धकरिष्ये॥ अपसर्था गो०
 प्रे० कु० प्रे० नि० र्थं कन्यश्चिद्वास्तु एतदास्यमानाः द्वादशमानोदार्कनाः मापस्क
 राः विल्लुदेवताः गोत्रप्रेतत्रे॥ एनिर्द्वादशमानोदार्कनदानेः गोत्रस्य प्रेतस्य कुटु
 म्बानि वृत्तिः॥ रा० त्रि० नित्यान्नदानयोग्यताप्राप्तिः॥ गोत्रस्य प्रेतस्य त्रयोदशादप्रवृ
 त्तिर्भवत्सरं यावत् अहरहः यममार्गे कुटु० र्थं अष्टवत्वारिंशदधिकरात्रयब्राह्मण
 भोजननिष्ठी नृत्तं द्रव्यं कस्मै रविद्वास्तु एतदास्यमानं गोत्रप्रेतत्रे॥ अशः कस्तु नित्या

ननिष्कृयेनयथासंपन्नं इच्छं गोत्रप्रेतत्रे। अनेन नित्यान्नदानेन गोत्रस्यप्रेतस्य अद-
रदः कुट्ट्यानिवृत्तिः। शा० स्त्रि० नित्यघटयोग्यताप्राप्तिः। ततो नित्यघटसंकल्पः। पूर्ववत्
गोत्रस्यप्रेतस्य अष्टवचरिंशत्यधिकरात्रयसान्नोदकुंजाः सोपस्कराः गंधद्विजाः
विल्लुदेवताः तन्निष्कृी नृत्तं यथादास्यमानं इच्छं गोत्रप्रेतत्रे। सद्यं जगवान्पापदाविल्लु-
प्रीयतां। अपसद्यं। अनेन सोपस्करनित्यघटदानेन गोत्रस्यप्रेतस्य अदरदः कुट्ट्या-
निवृत्तिः। प्रेतत्वनिवृत्तिः। नित्यदीपदानयोग्यताप्राप्तिः। नित्यदीपसंकल्पः। गोत्रस्य
प्रेतस्य परलोके तमो निवृत्त्यर्थं शा० र्थं मृताद्व्यवृत्तिर्भवत्सरयावत् अदरदः यममा ७४

र्जतमो निवृत्त्यर्थं कस्मै विद्वाह्मणाय दास्यमानो नित्यदीपः सोपस्करः विल्लुदेव-
ताः गंधद्विजास्तन्निष्कृी नृत्तं यथासंपन्नं इच्छं कस्मै विद्वाह्मणाय अदं संप्रदाद ॥
गोत्रप्रेतत्रे। सद्यं जगवा श्री विल्लुप्रीयतां। अनेन नित्यदीपदानेन गोत्रस्यप्रेतस्य
परलोके तमो निवृत्तिः। सपिंडीकरणयोग्यताप्राप्तिः। ततः स्नानं। पूर्वैर्नरुतये
दिह्मणधेनुसंकल्पः। गोत्रस्यप्रेतस्य रुणत्रयविमोचनार्थं यथादास्यमानं रुणधेनु-
संज्ञकां गां यथोपस्करमहितां कस्मै विद्वाह्मणाय अदं दास्ये इत्यादि ॥ ततः स्नानं ॥
॥ अथ सपिंडीकरणं ॥ पूर्वविशेषादवानां पादप्रक्षालनं। पश्चात्पिंड्यां पश्चादेको-
द्विष्टः ॥ अथेत्यादि गोत्रस्यप्रेतस्य पिंड्यप्राप्त्यर्थं सपिंडीकरणनिमित्तं गोत्राणां पि-

चृषितामहप्रपितामहानां विश्वेदेवा इव कं सोकादिष्टं पार्वलोकविधिना युष्म
 दनुज्ञया आहमहं करिष्ये। नानो देवीति अर्घपात्राणि पूरयित्वा अर्घादीनि विधिं क
 त्वा विश्वेदेवा इव दत्त्वा ततः प्रेतस्यार्घस्य चतुर्धा शिंदत्वा ये समाना इति मंत्रं चतुष्टयं प
 ठित्वा गोत्रस्य प्रेतस्य अर्घांशः गोत्रस्य तत्पितुः अमुकशर्मणः अर्घेण सह संयुज्य
 तां। एवं पितामहप्रपितामहान्यामपि संयोजनं। ततः पित्रादिभ्योऽर्घदानं। अर्घसं
 कल्पः। नो जनसंकल्पः। ततः पिंडदानं। चतुर्थोदित्वा प्रेतपिंडस्यावानजनादिनेव द
 संकल्पान्तं कृत्वा आवस्य प्रेतपिंडं सुवर्णेन विधाविन ज्येष्ठे समाना इति पूर्ववत्। गो
 त्रस्य प्रेतस्य पिंडांशः गोत्रस्य तत्पितुः अमुकशर्मणः पिंडेन सह संयुज्यतां। एवं पि

७५

णीकृत्य चितामारोहयेत्सती। चरणौ रुदये नर्तुं स्तंध्या च। जगदीश्वरं। इमाना रीरविधवाः
 सुपत्नीरां जाननमपिषा संविशंतु। अनश्वो अनमीवाः सुरता आरोहंतु जनयो योनि
 मये। अनयर्चा दिवरादिना चितामारोहयति॥ ॥ अथ प्रावशमंत्रः॥ ॥ इदं शरीरं सक
 लं मदीयंदध्मलशानो कुरु दिव्यमाशु। यथा स्व नर्तुं कुरु दिव्यदेहं नर्तुं समीपं नगवा
 न्ब्रजामि। किं मयानं कृतं साधु न वेद्य दिवानद्य इदं शरीरमातिंग्यं प्रदिश्यामि कुतश्च
 नं। इत्युग्रं माह संदृष्ट्वा करतालीः प्रदापयेत्। हरिनामोच्चारणं तथा स्वजने शक्यं॥
 ॥ इति सद्गमनविधिः॥ ॥ सद्गमनकलातिशयः॥ ब्रह्मघ्नो वा कृतघ्नो वा सुरापी ७८

त्रिविष्टु रूपी मनातनः परलोक सहायार्थं गृहाणा धनमो स्मृतः ततः सूर्यार्घ्यः । एष
 अर्घ्यो मया दत्तः सूर्यसाक्षिन् त्वदग्रतः । प्रसादं कुरु मामदेव गृहाणा धनमो स्मृतः ॥ ॥
 ॥ अथ स्तुतिः ॥ त्वं ब्रह्मा त्वं च विष्णुस्त्वं वै रुद्रस्त्वं प्रजापतिः ॥ त्वं सूर्यो विसृज्य बाह्यो परमा
 त्मा त्वामवद्वि ॥ त्वमेव शरणं विलो शरणं उपतिर्मम ॥ स्वर्गवानरके वात्रयत्रयत्रग
 मिश्रसि । तत्र तत्र हृदंष्ट्रे स्वर्गमथ मिवाशुवा ब्रह्महत्यादिनिःपापेस्त्वा माक्ष्यामि
 यमालयात् । अहं ब्रह्मा हृदं विष्णुरहं सूर्यश्च दिक्पतिः । आदित्यवंशवनलोथवायुद्यौ
 र्भूमिरापोऽथ हर्निर्वाच । एतममस्माममसाहसे ननु थं तु मे देव वराश्च सार्वा । सप्तप्रदवि

इत्युक्त्वा पतनविता मध्ये मयत्नतः । सती शोचादिकं कृत्वा ॥ अद्येत्यादि ० अस्मि
 न्तीर्थेन त्रिसहस्रमनार्थं स्नानमहं करिष्ये ॥ इति प्रयोगमुच्चार्य स्नानान्तरं कौमुज
 वस्त्रं परिधाय कुंकुमांजनवस्त्रा विदूषिता विलुंध्य मयती चिता समीपमागत्य पिंडा
 न्दद्यात् । स्वहस्तेन प्रतिनिधिकेन वा । नाविता क्रांतनिमित्तं अमुकसगोत्रायै मह्यं पर
 लोके एष पिंड उपतिष्ठतु विलोः प्रसादात् प्रतिनिधिकेन वा । गोत्रायै देवि दायै मह्यं प
 रलोकगतायां त्वयि नाविता क्रांतिनिमित्तं एष पिंडो मया दत्तः स्तुत्यमुपतिष्ठति । एवं सर्वे
 पुनिमित्तं स्नानं सुदेयं । चितार्घं तु प्रदातव्यं फलेश्च विविधैः स्तुतिः । चिताम्बो गवान् ३३

पायसं घृतमधुमिश्रं तुंक्ते ॥ सतीया सवतुष्टये कामं धत्ते ॥ वेधं माहिं न कदापि वृथा प
 त्यावियोगानममाब्रुवाण्यं ॥ वंध्यात्वमेवं न कदापि वास्तु दोर्नग्यं कन कदापि वास्तु ॥
 बंधुस्तान् प्रणम्य विस्तृजेत् ॥ दर्पमना नर्तगतमनसा स्वगृहं अहतिराशीर्वादिपरावि
 वर्धयत् ॥ अग्नेयुस्त्वेति मंत्रेण वडुवामारोहयेत् ॥ अथ वाग्मशानं नीयमानं च न तस्मि
 पयातिया ॥ पदे पदे यज्ञफलं लभत नान्न संशयः ॥ पदातिर्वासती गच्छेदित्यर्थः ॥ आस
 ह्यशीर्वादिपरावि वर्धयत् ॥ अग्नेयुस्त्वेति मंत्रेण वडुवामारोहयेत् ॥ अथ वाग्मशानं नीयमानं च न तस्मि
 पयातिया ॥ पदे पदे यज्ञफलं लभत नान्न संशयः ॥ पदातिर्वासती गच्छेदित्यर्थः ॥ आस
 ह्यशीर्वादिपरावि वर्धयत् ॥ अग्नेयुस्त्वेति मंत्रेण वडुवामारोहयेत् ॥ अथ वाग्मशानं नीयमानं च न तस्मि
 पयातिया ॥ पदे पदे यज्ञफलं लभत नान्न संशयः ॥ पदातिर्वासती गच्छेदित्यर्थः ॥ आस

मलिनान् कृशा ॥ मृतमिष्येत वात्यौ सास्त्री ज्ञेया पतिव्रता ॥ न मिष्येत समं न त्रिब्राह्मणी
 शोकमाहिता ॥ प्रवृज्या गतिमाप्नोति मरणदात्मघातिनी ॥ यदि नर्तनका मिष्येत त
 दामहत्फलं लभेत् ॥ यावच्चाप्नो मृतपत्यो न ह्यात्मानं ददेत् कुर्वित् ॥ तावन्नमुच्येत
 नारी स्त्री शरीरात्कुर्वित् ॥ पतिं कंठगतघ्राणं दृष्ट्वा विवपतिव्रता ॥ संकल्प्य वात्म
 नः घ्राणमिदं वचनमब्रवीत् ॥ देवी ॥ स वादितामहं पतित्वे सर्वदेवात् ॥ त्वया सह ग
 मिथ्यामिजन्तं त्विं वान्यजन्मनि ॥ इति संकल्प्य सती कृत्या ॥ स्वरात्त्यादानकुण्यादिकृ
 त्वा ॥ ततः कंकर्माजनमुकटाद्यैः स्वशरीरमलंकृत्य वतस्तृनिमोवासिनीतिः समं ॥ ७६

तामहप्रपितामहयोः॥ ततः प्रत्यवानजनादि सर्वदर्शिवत्॥ अत ऊर्ध्वं प्रवृत्ता ह्यन
 वक्तव्यः॥ स्वधवावनं एको द्विष्टस्य हस्ते॥ आहं समाया मोहधेनु संकल्पः॥ अथ स्त्रि
 यः सपिंडीकरणं॥ अथेत्यादि गोत्रायाः प्रेतायाः अमुकीदविदायाः सपिंडीकरण
 निमित्तं गोत्राणां मातृपितामहप्रपितामहानां अमुकीदविदानां विश्वदेवपूर्व
 कं मेकाद्विष्टं शुभदनुशया आहमहं करिष्ये॥ शेषं पूर्ववत्॥ ब्राह्मणभोजनं॥ ॥ ठा
 ॥ ॥ इत्युद्धिदिहिकीक्रियाविधिः॥ ॥ अथ सद्गमनविधिः॥ ॥ मिताहरापरि
 जातयोः॥ मृतनर्तत्रिब्रह्मवर्यं॥ तदन्वारोहणावति॥ आत्तत्रिमुदिते रुष्टा प्रोषित

वायथाविधः॥ पुनात्यविधवा नारी तमादाय मृता उया॥ यदि प्रविष्टो नरकं बद्धपाशैस्तु
 दारुणैः॥ संप्राप्तो यातना स्थानं गृहीता यमकिंकरैः॥ तिष्ठता विवरो दीनो वद्यमानः स्व
 कर्मनिः॥ बाल्यादीयथा सप्यं बला दुर्हरत बिलात्॥ तद्दुष्टं त्यजाना रीत निवसद्
 मादात॥ तिस्रः काद्योर्ध्वकोटी च यानिलोमानिमानसे॥ तावत्कालं वसे स्वर्गे न तत्रिं यानु
 गच्छति॥ मृतनर्तत्रिं यानारी समा राह दुताशनं॥ अरुंधती समा वारा स्वर्गे लाक मक्षयते
 मातृकं पेटके विवयस्य कन्या प्रदीयात्॥ कुलत्रयं पुनात्येषा नर्तत्रिं यानु गच्छति॥ तत्रासा
 नर्तपरमा स्तूयमाना भूरो गणैः॥ क्रीडातपतिना सार्द्धयावदिंशश्चतुर्दश॥ शरैराधस्मि
 रीषुण्य पुण्य फलैः समा॥ अन्वारूढा तु जीवंती सा धी नर्तहिता यसा॥ अयं च सर्वसि

स्त्री एव गतिर्गो नो मवातपत्यानामवन्तं साधरणे धर्मः ॥ ब्राह्मणीर्वाचस्पथ
 कवित्यानिषेधः ॥ एकवित्यां न दोषः ॥ दृष्टकवित्या मारुह्य ॥ न वे प्रागन्तु ॥ मर्हतीति
 विशेषोपादानात् ॥ ब्राह्मणीतिरेकवितिसमारोहणं कार्यमिव ॥ अगतिर्गो रवात
 पत्यानि स्वर्गानिलापिणीतिः ॥ गतिरित्यादिनिर्नतु ॥ मातृकानि ब्रह्मवैयं पक्षो गी
 कर्तव्यः ॥ मोक्षानिरलापिणीतिरनित्यात्यसुखस्वर्गार्थमायुर्व्ययोनकर्तव्यः ॥
 स्वमिच्छंतीति विप्रस्त्रीतिः ॥ एकवित्यां शरीरद्वयः ॥ ब्राह्मण्यद्यतिरिक्तानां दृष्टक
 वित्यामपि न दोषः ॥ उदकयासां शत्रुरोर्नुक्ते ॥ विधद्यं मम दरदरस्याहा ॥ पति
 वियोगमेमां ऊक्तमां ऊक्तस्मादा ॥ वंध्यात्वदोषनाशयनाशयस्मादा ॥ दोर्नय्यं ममा ॥ ७२

नूयान्मा नूयास्वाहा ॥ एते उदकया ममं च ॥ ॥ इति सहगमनविधिः ॥ समाह्वयः ॥
 ॥ शुभं नवतु ॥ ॥ कल्याणं नूयात् ॥ ॥ स्वस्ति संवत् ॥ ७ वर्षे कार्तिक मासे ॥
 ॥ पक्षे अष्टम्यां तिथौ बुधदिने अष्टम्यां सूर्यपुरवास्तव आन्यतरनागरत्न
 तीयदिवे दीप्य ॥ ६ विधनाथ सुनाईजीत्तेन लिखितमस्ति ॥ चानुदरीत ॥ पुत्रपौ
 त्रादिकपठनार्थं ॥ श्रीः ॥ ॥ ठा ॥ श्रीः ॥ ॥ ठा ॥ श्रीः ॥ ॥ ठा ॥ श्रीः ॥
 सर्वे पितृरुखिनः संतु सर्वे संतु निरामया ॥ सर्वे नशानि पश्यं तु मा कश्चिद्दुःखमाप्नु
 यात् ॥ ॥ शिवमस्तु ॥ ॥ श्री ॥ ॥ ठा ॥ श्री ॥ ॥ यादृशमिति न्यायात् ॥ ८०

